

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 54.

Fredagen den 7 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagssammanträdet började öfverläggningen rörande Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen. Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Adlercreutz, som anförde: För någon vecka sedan, då värnpligtsfrågan behandlades här i Kammaren, lemnades af en talare på dalabänken en raskt uppkastad skildring af »herrarne», de »stora herrarne» i Sverige under äldre tider, hurusom de tillåtit sig hvarje-handa ofog mot den svenska allmogen, och huru de och deras efterföljare under senare tider föröfvat åtskilliga dåd och icke sällan stält sig fiendtligt mot både konung och land, under det bonden aldrig gjort sig skyldig till sådant ondt och städse varit beredd att med sin konung afvärja inländskt och utländskt förtryck. Af denne talares redan i början af hans anförande välvilligt lemnade medgifvande till dem, som icke ville åhöra hans yttrande, att aflägsna sig från Kammarens samlingsrum, begagnade jag mig verkligen, emedan jag icke hade anledning antaga, att han skulle komma att meddela något i historiskt hänseende särdeles märkvärdigt. Af det tryckta protokollet erfar jag emellertid, att jag i nämnda hänseende gjort ett väsentligt misstag. Hans anförande är nemligen i åtskilliga delar ytterst märkvärdigt. Redan det är anmärkningsvärdt och förtjent af uppmärksamhet, att han på ett alldeles nytt sätt under de särskilda tidsperioderna af vår svenska historia grupperar tilldragelserna så, att han t. ex. förlägger Magnus Ladulås' verksamhet till Sverkerska och Erikska ätterna, och vidare placerar sjelfva unionsdrottningen Margaretas äfvensom Eriks af Pomerns regeringar in under Folkungaätten. Detta förfarande är minst lika originelt som det är nytt.

Men ännu mera märkvärdig är den nya, behändiga metod han uppgjort för att bevisa hvad helst han vill. Han önskade nu för Kammaren ådagalägga, att »herrarne» under tidernas längd visat sig förtjenta af allmän ovilja, och att deremot »folket» borde anses berättigadt till

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.

(Forts.)

odelad välvilja och sympati. För detta ändamål genomgår han med ilandse fart sekel efter sekel och strör här och der något väluktande blomster för »folket», men framplockar å andra, d. v. s. å »herrarnes» sida endast stygga dåd, och så frågar han, hvilka de äro, som utöfvat dessa gerningar? Jo, det är naturligtvis *herrarne!* Och dermed är saken bevisad. Bland dessa gerningar upptagas äfven sådana, som icke ens *kunnat* begås af »bönder», icke till följd af deras karaktärsbeskaffenhet, utan emedan de yttre förhållandena icke kunde sådant medgifva. Jag tager mig friheten nämna ett exempel, som från hans sida måste anses särdeles viktigt, eftersom det upprepas två gånger. Han frågar nemligen: hvem var det som genom förräderi öfverlemnade Sveaborg åt fienderna, var det »bonde» eller »herre»? Jag kan icke förstå huru det skulle varit möjligt för en bonde att göra sig skyldig till något sådant, ty redan det att åt en bonde öfverlemnna befälet på en fästning, som kunde blifva utsatt för en ordentlig belägring, hade i och för sig varit ett förräderi. Men äfven om det otroliga skulle händt, att en bonde blifvit satt till befälhafvare på en dylik fästning, så hade han ju, då han skolat stå i spetsen för en större militärstyrka, måst utnämnas till general eller amiral eller något sådant, och dermed hade han icke längre varit »bonde», utan »herre». Talaren skulle i så fall kunnat göra den slutledning, att så länge mannen var bonde, förrådde han ingen fästning åt fienden, men sedan han blef herre, gjorde han sig skyldig dertill, hvaraf visar sig »herreskapets» inneboende dåliga beskaffenhet.

Genom hela detta anförande, som var ganska vidlyftigt, löper såsom en röd tråd en ofta återkommande önskan om rättvisa, hvilken önskan på ett par ställen stegras så högt, att han fordrar evig rättvisa eller, med andra ord, en rättvisa, som sträcker sig utöfver det ändliga och förgängliga ända in i evigheten. Jag trodde eljest, att vi der skulle blifva befriade både från grundskatter och värnpligt och äfven från riksdagar; ty jag hade föreställt mig, att på annat sätt saligheten der icke skulle kunna blifva fullständig. Måhända har den värde talaren härom en annan åsigt. Nu frågas: huru blef emellertid detta anspråk på rättvisa af talaren själf tillgodosedt, hvad »*herrarne*» angår? Vid sidan af alla dessa mörka blad, som framplockats, finnes icke ett enda ljusst, och dock behöfver man icke leta mycket i historien för att finna ganska många sådana. Efter att hafva talat om Sveaborg, säger talaren: »Konungen afsattes, Finland — det gamla kära Finland, som i århundraden delat ljuft och ledt med oss, blef genom svek och förräderi oss fränslitet». Jag känner icke och har icke hört uppgifvas någon historieskrifvare, som från vårt sista finska krig haft att förtälja om något annat svek och förräderi än möjligen det, som har afseende på Sveaborg. Talarens uppgift är således något nytt, som vi fått veta och hvarom vi måhända en annan gång få en utförligare beskrifning; men jag undrar dock, om icke just detta finska krig redan har att visa fram åtskilliga namn bland »*her-rarne*», som ännu i denna stund aktas och äras både i Finland och Sverige, och jag skulle nästan tro också bland dalkarlarne. Rörande den historiska tilldragelse, som han omtalar med de två orden: »*kungen afsattes*», yttrar han intet klander, och jag måste således antaga, att talaren icke haft något att anmärka deremot, likasom denna hand-

ling i allmänhet blifvit af historiska författare med beröm omtalad. Jag frågar då, å min sida, hvilka voro de män, som under äfventyr att, om försöket misslyckades, utan allt tvifvel blifva såsom förrådare lagda på stupstocken, ändock för fosterlandets räddning vågade gripa företaget an och detta utan att dermed någon känsla af hat eller hämnd tillfredsställes eller att de deraf hade att vänta eller därför mottogo någon belöning, och af hvilka män den främste med afseende icke allenast på sjelfva saken, utan äfven på sitt särskilda förhållande till konungen sedermera yttrat, att det var den sorgligaste dagen i hans lif, då han nödgades bära hand på sin konung. Jag frågar, voro de »herrar» eller »bönder»?

Så långt går talaren i sin obenägenhet att gifva »herrarne» det ringaste erkännande, att, när han nödgas uttala så stora namn som Engelbrekt, Sten Sture och Gustaf Vasa samt slutligen äfven omnämner den, som vid konungens rådsbord medverkat till den senaste representationsförändringen, kallar han dem icke »herrar» utan »män», en titel, som jag hade föreställt mig eljest tillkomma såväl »herrar» som »bönder».

Jag skall nu bedja att få uppehålla mig något med en granskning af hvad han yttrade om folket och får i det afseendet först erinra, att talaren, för att göra sitt ord riktigt trovärdigt, förklarar, att han hemtat sina uppgifter från säker källa, en bok, som nu sättes i hvarje barns hand. Jag förmodar att han dermed menar »lärobok i fäderneslandets historia för skolans lägre klasser af C. T. Odhner». Jag har den här i min hand, tryckt i Stockholm 1872. Sedan talaren i sin skildring vidrört mordet på Engelbrekt och omtalat mordet å Gustaf III, låter han oss få veta, att vid böndernas händer klibbar ej utgjutet konungablod. Man behöfver dock i källan icke gå längre än till sidan 15, förrän man påträffar ett yttrande af lagman *Torgny*, en auktoritet, som talaren själf åberopar och som väl således bör för honom gälla. En norsk konung Olaf Haraldsson önskade ingå äktenskap med svenske konungen Olof Skötkonungs dotter, och för detta ändamål skickade han bud till svenske konungen att möta vid det stora vintertinget med allmogen i Upsala. Sändebuden framförde sitt ärende, men konungen afvisade dem vredgad. »Då», heter det, »tog den vördnadsvärde lagman Torgny å böndernas vägnar till ordet. I kraftfulla ordalag förhöll han konungens hans stolthet och egensinne och förklarade, att bönderna ej voro sinnade att längre tåla slikt af honom, utan ville han ej foga sig efter deras önskan och gifva sin dotter åt norske konungen, så skulle de öfverfalla och dräpa honom såsom deras förfäder plägat göra med sjelffrådiga konungar.» Jag vet nu icke huru lång tid, enligt talarens åsigt, blod anses klibba vid händerna, men om det skulle anses klibba ännu vid deras efterkommande, som dräpte Engelbrekt, så tror jag, att man med lugn kan säga, att det ock klibbar vid deras efterkommande, som dräpte de konungar, om hvilka lagmannen här talade. För min del fäster jag icke något värde vid denna klibbiga teori. Jag vill icke göra nu lefvande bönder i ringaste mån medansvariga för de mord, som af deras förfäder sålunda föröfvats. Men jag vill också att de, som kunna anses som efterkommande till de stora herrarne i forna tider, tagas fria från all medansvarighet såväl för det

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

mord, som af ett koteri sammansvurne föröfvades å Gustaf III, som för det, som af en enskild persons hämndlystnad verkställes mot Engelbrekt. Och när talaren förklarar, att han skall tacka Gud så länge han lever, att det icke var bönder, som utgjutit Engelbrekts blod, så tycker jag, att han hellre borde tacka Gud för att han icke är medansvarig för de grofva brott, som blifvit begångna af bönder, lika visst som det är, att han icke på något sätt till dem medverkat.

Om Gustaf Vasas uppträdande i Dalarne för att bereda hjälp för fosterlandet yttrade talaren: »Vårt land fördes till branten af sitt fall. Hvem som uppträdde veta vi alla, likasom att han vände sig till allmogen och ej till de höge herrarne för att få bistånd. Allmogen var trötta på de ständiga fejderna och trodde att Kristians grymhet endast gälde de höge herrarne; och af dem hade svenska folket haft nog. De svarade således till en början *nej*. Men snart blef folket öfvertygadt om, att det gälde fosterlandet — och då reste det sig såsom *en man*.» Källan säger härom följande: »I värtaliga och kraftiga ordalag beskref han Kristierns grymhet och landets nöd, erinrade dalkarlarne om deras faders bedrifter och uppmanade dem att frälsa Sverige från tråldomen. Men bönderna voro trötta vid de ständiga fejderna och förestälde sig, att Kristierns grymhet gälde endast herrarne men ej allmogen. Nedslagen och misströstande om fäderneslandets räddning drog sig Gustaf allt längre åt nordvest genom de stora ödsliga skogarne, för att öfver fjellen begifva sig till Norge. Men snart ankommo till Mora flere ansedda flyktingar, som bekräftade hvad Gustaf sagt och berättade, att Kristiern ärnade utsträcka sin blodiga eriksgata äfven till Dalarne samt påjudit, att allmogen skulle utlemna sina vapen. Då ångrade dalkarlarne, att de släppt ifrån sig den krigserfarne Gustaf Eriksson och sände två af sina bästa skidlöpare att uppsöka och återkalla honom.» Hvem kan väl läsa detta utan att finna, att det var, när det gälde dalkarlarnes eget skinn, som de funno att de behöfde Gustaf Vasa. Och när det i samma anförande heter: »folket reste sig som *en man*», så säger källan: »Tvåhundra unge bonddrängar stälde sig under hans befäl, skaran ökades för hvarje dag och *flere erfarne krigsmän* skyndade vid nyheten om upproret att erbjuda honom sin tjänst». Dessa *erfarne krigsmän* voro troligen »herrar».

Endast ännu ett litet exempel. Det står i talarens anförande: »Bönderna stå efter mitt förmenande och som jag finner, äfven enligt historiens vittnesbörd, rena och skola fortfarande göra det. Man skall säga mig: »de hafva dock deltagit i uppror och burit afvog sköld emot sitt land» — ja, det är sant — de hafva låtit vilseleda sig, men det har varit landets väl de äsyftat». I källan åter läse vi om dalupproren under Gustaf I: »Den svenska allmogen höll envist fast vid den gamla tron och uppviglades af prester och munkar mot de nya lärorna. Orostiftarne vände sig i första rummet till dalkarlarne, hvilka under unionstidens strider vant sig vid trots och sjelfsväld och voro alltför redobogne att gripa till vapen mot sin öfverhet». Och om klockupproret särskildt heter det: »När denna fara var öfverstånden, beslöt Gustaf att allvarligt näpsa dalkarlarne för deras ostadighet. Han drog med en krigshär till Kopparberget, der dalkarlarne måste infinna sig och på knä åhörde konungens vredgade tal. Han sade sig ej längre vilja vara

deras lekfogel, utan ville Dalarne derefter icke blifva en lydig lands-
 ände, skulle han lägga det så platt öde, att der icke skulle höras hund
 eller hane efter den dagen. Derpå afrättades de förnämste orostiftarne.
 Nu märkte dalkarlarne, att de funnit sin öfverman och höllo sig efter
 den betan stilla».

Jag vill emellertid icke lägga den värde talaren något till last i
 afseende å hans orättvisa skildringar af »herrarne» eller hans icke
 sanningsenliga återgifvande af hvad den åberopade källan rörande
 »bönderna» innehåller, ty han befann sig uppenbarligen i ett sjukligt
 tillstånd både till kropp och själ. Jag har en särskild anledning att
 tro detta af något, som förekom uti hans anförande. Han hade talat
 om Engelbrekt och nämnt den sorgligt bekanta holmen i Hjelmaren.
 Men när han skulle berätta hvad som på holmen passerat, sade han
 att rösten skulle svika honom, om han sökte att omtala detta. Rö-
 sten svek honom dock icke att omtala detta sitt tillstånd och icke hel-
 ler att sedermera yttra allt det, som upptager mera än fyra tryckta
 blad i protokollet. Han kunde nämna namnet Engelbrekt, han kunde
 nämna holmen och han kunde slutligen, när det gälde att fria »bö-
 nderna», säga att det var ädelt blod, som utgöts; men han kunde icke
 foga tillsammans vissa ord eller sätta Engelbrekt i genitiv-form och
 säga, att det var Engelbrekts ädla blod, som utgöts. Det måste då
 medgifvas att han var sjuk, ja mycket sjuk, och på denna grund vill
 jag icke vidare tillräkna mannen från Dalarne något af hvad han, så-
 som förut är nämndt, yttrat.

Bland det myckna anmärkningsvärda, som i nämnde talares före-
 drag i öfrigt förekom, vill jag nu, för att något närmare öfvergå till
 den sak, hvarom här är fråga, påpeka hurusom han genom en volt, så-
 dan som vi veta att han är ganska skicklig i att använda, förvandlade
 gamla tiders store herrar till att blifva det nuvarande landtmanna-
 partiets, såsom han sade, motsatta sida, hvarmed han, så vidt jag för-
 stod, måste närmast mena stadsrepresentanterna i denna Kammare.
 För min del — och jag tror mig härvidlag äfven kunna tala å andras
 vägnar — må jag säga, att vi verkligen icke vilja betrakta oss såsom
 en »motsatt sida». Det gläder oss närhelst vi kunna rösta med landt-
 mannapartiet; men när vi af samvete och öfvertygelse tvingas att
 skilja oss åt, så sker detta alltid med en viss smärtsam känsla. Vi
 ville helst icke höra talas om »motsatta sidor», utan önskade allt dy-
 likt tal borta.

Men för att kunna öfverflytta begreppet »de store herrarne» till
 stadsrepresentanterna måste man antingen vara fullkomligt okunnig
 om förhållandena eller också låtsas vara det; ty det var aldrig ur stä-
 dernas befolkning, som forntidens store herrar ledde sitt ursprung;
 landtmannapartiet torde vara mycket närmare slägt med dem. Det
 var just bönder, riktiga storbönder, som genom vidsträckta jordbesitt-
 ningar och stora följen häfde sig upp till store herrar, och ju högre de
 blefvo, desto mera skilde de sig från småbönderna. Skall man emel-
 lertid någonstädes leta rätt på kvarlevorna efter forna tiders store
 herrar, så torde de närmast återfinnas uti ridderskapet och adeln. Och
 hvad har då väl historien under senaste tid att förtälja om adeln? Jo,
 att den på fosterlandets altare frivilligt nedlade sin politiska ställning

*Om ändring
 af 13 § 2 och
 3 mom. Riks-
 dagsordningen.*
 (Forts.)

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen. (Forts.)

och dermed äfven det inflytande och den makt, som å det politiska området voro adeln genom grundlag tillförsäkrade. Den tid, då detta skedde, väckte det mycken glädje och mycken tacksamhet, icke minst hos det dåvarande bondeståndet. Glädjen finnes nog qvar hos landtmannapartiet och har nyligen funnit ett uttryck i den statspension, som häromdagen beviljades åt det nya statsskickets grundläggare och upphofsman. Men huru det är med tacksamheten, vet jag icke; deraf spårar man åtminstone icke en skymt i det nu berörda anförandet. Det hette ock på den tiden, att »vi skulle blifva ett folk», det vill säga, förmodar jag, ett i frid och kärlek förenadt folk, och samma önsknin-
gar upprepas många gånger af talaren i hans anförande. Nog äro dessa önsknin-
gar goda, men jag tror ej de befordras derigenom, att den ena gruppen eller fraktionen af svenska folket målar ut den andra i de värsta färger. Jag kan icke föreställa mig, att vi på sådant sätt skola komma till enighet; tvärtom böra vi taga vara på och högt uppskatta allt det stora och ädla, som blifvit utträttadt vare sig af bönder eller de så kallade herrarne — ty å båda hållen har sådant otvifvelaktigt förekommit — och deremot söka akta oss för hvad historien må uppdaga af deras fel. Detta tror jag vara den väg, vi böra gå i stället för den olyckliga väg, som den ifrågavarande talaren beträdd. Förhållandet är emellertid, att de stora herrarnes makt nu är förbi, men männe icke här i stället uppträdt andra herrar, hvilka visserligen äro små, men många? De äro denna tids nya herrar, och minoriteten i denna Kammare har nog många gånger fått erfara, att dessa nya herrar icke alltid fara fram med så särdeles len och mild hand. Frågan är nu: skola de nya herrarne träda i de gamlas fotspår, för att utvidga och ytterligare befästa sin makt? Ett försök i denna väg ligger i den motion, som här blifvit väckt af Herr Nils Pettersson och som nu är föremål för Kammarens behandling. Han har tagit det första steget, och landtmannapartiets medlemmar af Konstitutions-Utskottet hafva tagit det andra, då de velat understödja hans syfte, om ock icke hans förslag. Det skulle glädja mig att kunna till representanten på dalabänken få säga, att åtminstone dessa hans ord voro sanna, då han sade, att bönderna icke sträfva efter makt; det vore väl att få se detta i handling bekräftadt. Motionären har i dag sagt, att här icke är meningen att söka någon ny makt, utan endast att söka för framtiden bibehålla den maktställning, som genom representationsförändringen blifvit tillförsäkrad landsbygdens representanter. Men derpå måste jag svara nej, ty meningen var hos riksdagsordningens stiftare att städernas representantantal skulle tillväxa, hvilket bekräftas af det yttrande, som för kort tid sedan här fälles af nu afgangne statsministern. Det var förutsettdt att den stora skilnaden i antal, som då fans och ännu finnes mellan städernas och landsbygdens representanter i denna Kam-
mare, skulle så smaningom minskas och en större jemnvigt inträda dem emellan. För min del får jag öppet säga, att jag icke önskar att den tid måtte komma, då städernas representanter i antal öfverstiga landsbyg-
dens, men jag skall med glädje helsa den tid, då genom städernas tillväxt representanternas förhållande till hvarandra blir något mera utjennadt än nu är fallet, så att mera afseende och vigt fästes vid stadsrepresentanternas här uttalade åsichter och önsknin-
gar. Skulle

emellertid hvad jag har tagit mig friheten att uttala såsom en förhoppning icke blifva verklighet, skulle det visa sig att de nya herrarne vilja utvidga sin makt och på detta sätt uttränga städernas representanter i större eller mindre mån från den andel i representationen, som grundlagen för dem utstakat, så ställer jag mitt hopp till Sveriges konung, att han, såsom en ny Magnus Ladulås, skall sätta läs väl icke för böndernas lador, ty det behöfves icke vidare, utan för de rum inom representationen, som äro städernas ombud i denna Kammare tillförsäkrade. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Rubenson: Den nu föreliggande motionen är en bland de märkligare företeelserna vid denna riksdag, isynnerhet sedan den lyckats vinna så stort afseende inom Konstitutions-Utskottet, att samtliga dess i beslutet deltagande ledamöter från Andra Kammaren reserverat sig mot Utskottets afstyrkande utlåtande och åtminstone till syftet godkänt motionen. Då dertill kommer, att motionären likasom en af reservanterna yrkat bifall hvar till sitt förslag, torde det vara skäl att något närmare tillse, huruvida de anspråk, som här uppstälts, äro befogade. Jag skall därför bedja få ingå i en kort kritik öfver de skäl, som här återopats för förslaget.

Man har utgått från den grundsatsen, att folkmängden skulle vara den enda rättvisa grunden vid bestämmande af representanternas antal. Denna grundsats är uppställd af motionären, Herr Nils Pettersson likasom af en utaf reservanterne, Herr Svensén. För min del kan jag icke godkänna en sådan grundsats. Litet hvar af Eder, mine Herrar, måste väl erkänna, att det finnes delvis ganska väsentligt olika uppgifter, som stads- och landskommunerna hafva att fylla. Redan denna omständighet tror jag vara ett fullt berättigadt skäl för att stadga olika bestämmelser för stad och land i detta hänseende. Jag vill vidare fråga: skola icke handel, rörelse, industri, näringar och välmågan, allt detta, tagas i betraktande, då det är fråga om huru representantantalet skall bestämmas för stad och land? För min del anser jag det vara så sjelfklart att dessa faktorer böra tagas i betraktande, att jag måste alldeles underkänna den andra såsom den enda rätta uppgifna grundsatsen. Nu är det visserligen svårt att få några faktorer, som äro bestämmande vid bedömande af skilnaden mellan stad och land i detta afseende, men vi hafva dock *en*, som, om ock ofullständig, rätt bra visar hvartåt det pekar, nemligen andra artikelns bevillning. Tillsse vi nu i hvad mån städerna och landsbygden bidraga till de skatter, som denna andra artikel omfattar, så finna vi, att år 1879 var proportionen i detta afseende mellan städerna och landsbygden såsom 18 till 14, det vill säga att städerna bidragit med 18 under det landsbygden bidragit med 14.

Nu säger man, jag väntar att få höra den invändningen, hvilken äfven finnes i motionen, att landsbygden till hufvudsaklig del bidrager till försvaret och grundskatterna. Tillsse vi då, huru mycket denna omständighet kan väga till landsbygdens förmån, så befinnes, att, då fråga var om att uppskatta den tillökning i andra artikelns bevillning, som skulle blifva en följd af indelningsverkets och grundskatternas afskrifvande, dels derigenom att bevillningsprocenten för fast egendom

Om ändring på landet ökades till fem från tre procent af fastighetens uppskattade af 13 § 2 och värde, dels derigenom att i och med dessa oneras aflyftande sjelfva 3 mom. Riksdagsordningen. värdet af fastigheterna komme att stiga, den förberedande skattejemkningskomitén uppskattade denna förhöjning till 400,000 kronor. Om jag tager detta i beräkning, så blir förhållandet emellan städernas och landsbygdens deltagande i andra artikelns bevillning 18 för städerna och 17 för landsbygden. Vid sådant förhållande förefaller det mig såsom om den proportion, som nu förefinnes emellan antalet af städernas och landsbygdens representanter i denna Kammare, ingalunda kan kallas orättvis, långt derifrån.

(Forts.)

Man har talat om försvaret, huru det trycker olika på stad och land, och motionären har i sin motion yttrat: »Tager man ytterligare i betraktande, att landsbygden i fråga om uppoffringar till försvaret och landets behof i öfrigt, hvilka böra anses som högst viktiga faktorer i fråga om politisk rätt och patriotism, väl öfver- men ej underträffar städerna, så synes mig att någon giltig anledning till olikställighet i annat hänseende ej bör förefinnas». Det är verkligen rätt egendomligt att i dessa tider få se en sådan tirad från en man af landtmannapartiet. Han tyckes alldeles hafva glömt, att det för närvarande just är fråga om att afskudda sig dessa särskilda onera, hvilkas befintlighet han anser berättiga de i hans motion framställda anspråk. Ligger det något allvar i dessa landtmannapartiets sträfvanden, så bör han väl hafva tänkt sig, att de äfven teuligen snart skola komma till genomförande. Icke kan han väl föreställa sig, att städernas representanter skola vara så kortsynta, att de på sådan grund skulle medgifva att få en sämre ställning inom representationen än de nu hafva, för att sedermera, sedan detta skäl försvunnit och landsbygden befriats från dessa särskilda bördor, förgäfves söka återfå den ställning de förut haft.

Den omtalade grundsatsen har emellertid icke blifvit konsekvent tillämpad. Tillser man hvarför den icke så blifvit och dervid, som naturligt är, går till motionärens egen motivering i detta hänseende, så befinnes det att han afstått från grundsatsens tillämpning, på det att de mindre städerna icke skola få någon anledning till missnöje. Ja, det är ju en mycket vacker tanke. Men icke kan han väl föreställa sig, att de mindre städernas representanter skola nappa på den kroken. Lyckas man svälja de stora styckena, nog komma de små att gå samma väg. Så länge städernas representanter hålla ihop — och de lära icke skiljas i denna fråga — hafva de säkerligen stor motståndskraft. Det är väl sant, att en stadsrepresentant redan nappat på kroken, men det må stå för hans egen räkning.

Vidare säger motionären, att en valberättigad i stad motsvarar 3 eller 4 på landet. När man kommer med sådana påståenden, borde de åtminstone vara riktiga, men jag tror icke, att dessa siffror angifva den rätta proportionen i detta hänseende. Ty undersöker man folk-mängden i de olika valkretsarne, så befinnes det, att invånarne i medeltal i hvarje valkrets utgjort, i städerna år 1866: 9,035, år 1872: 9,800, år 1875: 10,003 och 1878: 10,224, och på landsbygden år 1866: 26,779, år 1872: 26,488, år 1875: 27,111 och 1878: 27,358. Dessa medeltal utvisa, att förhållandet emellan invånareantalet i de olika

valkretsarne i stad och på land var år 1866 såsom 1 : 2,96, det vill säga att på 100 invånare i valkrets i stad kommo 296 på landet och sålunda var förhållandet ingalunda såsom motionären angifvit. År 1872 motsvarades 100 i stad af 270, år 1875 af 271 och år 1878 af 268 på landet. Nu är väl sant att här icke är fråga om invånareantalet, utan om antalet valmän i de olika valkretsarne. Förhållandet blir dock ungefär detsamma, emedan förhållandet emellan invånareantalet och antalet valmän i stad och på land är ungefär enahanda. Emellertid skola vi se till, huru siffrorna i detta hänseende gestalta sig. Då visar sig, att valmännens antal utgjort år 1872 i stad 470 och på landet 1,500 eller såsom 100 till 320, icke, såsom motionären och med honom Herr Svensén säger, 600, för att få ett förmånligare resultat, år 1875 i stad 592 och på landet 1,594 eller såsom 100 till 269 och år 1878 i stad 665 och på landet 1,627 eller såsom 100 till 245. Sålunda visar det sig, att talet om 3 eller 4 gånger så stora valkretsar på landet som i stad ingalunda är befogadt. Nu är äfven att märka, att de tal, jag här framdragit, blott äro medeltal. I sjelfva verket ställa sig förhållandena i åtskilliga valkretsar mycket förmånligare för landsbygden. Så till exempel fans det år 1878 en valkrets i stad, der valmännens antal var 1,265, under det att en valkrets på landet icke hade mer än 993 valmän. Således gifves det exempel på valkretsar å landet, der valmännens antal till och med är mindre än i stad.

Man säger nu vidare, att anledningen till motionen är den, att städerna tillväxa så hastigt, men att förhållandet icke är detsamma på landsbygden, ty der går tillväxten i afseende å folkökningen betydligt långsammare och, hvad värre är, säger man, landsbygdens kommuner få under inga omständigheter mera än tvenne valkretsar, äfven om folkmängden stiger utöfver 60,000; ja, man har uttryckligen talat om domsagor med 60-, 80-, ända till 100,000 invånare. Jag vill för min del gerna medgifva, att det icke kan vara med rättvisan förenligt att en valkrets å landet, äfven om den stiger till 60,000 inbyggare, icke får utse mera än två representanter; och hade Herr Nils Peterson i Runtorp eller någon annan yrkat en förändring i *det* hänseendet uti Riksdagsordningen, så skulle jag varit den förste att biträda ett sådant förslag. Jag ber emellertid att härvid tillika få upplysa, att en sådan förändring icke vore af någon synnerligen stor praktisk betydelse. Det finnes nemligen *en enda* domsaga på landet, som har öfver 60,000 invånare och der finnas endast *åtta*, som hafva mellan 50 och 60,000. Således synes häraf, att ett sådant steg — ehuru jag mycket gerna vill medgifva billigheten deraf — icke blefve af någon stor betydelse för ökandet af landrepresentanternas antal, isynnerhet som det är antagligt, att, då invånareantalet uti en domsaga vuxit så, att det öfverstiger 60,000, den stund är ganska nära, då domsagan blir delad; och med de förändrade förhållanden, hvori härads höfdingarne genom den nya löneregleringen blifvit stälde, har det, efter hvad erfarenheten visat, blifvit ganska lätt att få en domsaga delad. Jag tror ej heiler, att herrarne från landsbygden skola kunna förebrå stadsrepresentanterne att de, i fråga om domsagornas delning, ett ögonblick tagit i betraktande den politiska sidan af saken.

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.

(Forts.)

Vid tal om förhållandet emellan städernas och städernas representanters tillväxt gent emot landsbygden och dess representanter, har Herr Nils Petersson upplyst, att vissa uppgifna städer till invånareantalet vuxit med 32 procent, under det representanternas antal ökat med 16 procent. Hade han närmare tänkt på betydelsen af de utaf honom åberopade siffrorna, så skulle han hafva funnit, att den af honom öfverklagade orättvisan verkligen icke finnes till. Ty bästa beviset på att icke städerna fått någon större makt torde väl ligga deri, att, under det städernas folkmängd vuxit med 32 procent, antalet af dess representanter icke ökat med mera än 16 procent.

Det hufvudsakliga skälet hvarför de nio reservanterna förklarar sig biträda motionens syfte, är det, att, såsom de uttrycka sig, det icke skulle vara med Riksdagsordningens anda öfverensstämmande, att representantantalet för städerna tillväxte så som skett, och samma skäl har äfven blifvit af Herr Svensén åberopadt. Det kan då vara skäl att se till, hvad som verkligen kan vara meningen med Riksdagsordningens stadganden härutinnan och huruvida det är riktigt att i Riksdagsordningen inlägga en sådan mening, som man nu vill göra, då man säger, att städernas och landsbygdens representanter borde fastslås vid samma proportioner sig emellan, som de hade, då Riksdagsordningen utfärdades. Bästa bevisningen i detta afseende torde väl vara den urkund, som innehåller det yttrande, hvilket af föredragande Chefen för Justitiedepartementet afgafs till statsrådsprotokollet, då förslaget till den nya Riksdagsordningen inför Kongl. Maj:t föredrogs. Jag skall därför taga mig friheten att ur detta yttrande uppläsa ett litet stycke. Herr Friherre De Geer yttrade vid nämnda tillfälle:

»Den talrikare, mera omedelbart valda Kammaren, som i förslaget benämnes den *Andra*, utgöres af särskilda representanter från landet och från städerna. Detta åtskiljande, som icke bör motiveras af stridiga intressen emellan land och stad, torde ega giltig grund i den olikartade organisationen af hvaraderas kommunala förhållanden, förvaltning och lagskipning med mera. Samma åtskilnad förekommer ock i Landstingen och i de flesta förslag till nationalrepresentationens ombildning, som vunnit något allmännare bifall. Vid öfvergången från en ständsrepresentation till en författning, enligt hvilken, om de gamla ståndstraditionerna skulle fortfarande göra sig gällande, ett af de forna riksstånden egde ett öfvervägande inflytande på valens utgång, är det måhända ock af praktisk omtanka påkalladt, att försäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhöra nämnda stånd. I afseende å antalsförhållandet emellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i stad skulle berättiga att till denna Kammare sända en representant. Efter det sätt, som för valdistrikternas ordnande är föreslaget, och enligt hvilket hvarje domsaga på landet utgör ett distrikt, derest ej dess folkmängd öfverstiger 40,000, och de mindre städerna sammanföras i valkretsar, så vidt ske kan, länsvis, skulle, med afseende på nuvarande folkmängdsförhållanden, komma att utses omkring 130 representanter för landet och 50 för städerna.»

Häraf är, såsom också af Riksdagsordningen synes, alldeles tyd-

ligt, att regeln är den, att medeltalet af folkmängden skall inom valkrets i stad utgöra 10,000 och å landet 20,000; och de nyss anförda siffrorna af 130 mot 50 utvisa endast huru förhållandet *för det tillfället* skulle komma att taga sig ut. Icke lär väl någon inbilla sig — åtminstone skall man icke kunna inbilla mig det — att Friherre De Geer icke tänkt sig, att städerna, lika väl som landsbygden, skulle tillväxa och att tillväxten skulle gå i ungefär samma proportion som dittills. Det är alldeles tydligt, att han med öppna ögon skref denna lag och framlade den för Kongl. Maj:t och att Kongl. Maj:t på samma sätt framlade den för Riksdagen.

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

Nu skola vi se till, om förhållandet emellan stads- och landtrepresenteranter verkligen är så oroväckande, som man velat låta påskina.

Det visar sig då, att år 1866 antalet representanter för städerna var 55 mot 136 för landsbygden, det vill säga 100 mot 247. År 1869 hade städerna 55 och landsbygden 135, det vill säga 100 mot 245. År 1872 hade städerna 56 och landsbygden 138, det vill säga 100 mot 246. År 1875 hade stadsrepresentanternas antal vuxit till 60 mot 138 på landsbygden och förhållandet var som 100 till 230. År 1878, vid sista valet, sändes 64 representanter från städerna och 140 från landsbygden, hvilket gifver ett förhållande af 100 till 219. Proportionen var alltså år 1866 som 100 till 247 och i år är den som 100 till 219. Detta är hela förändringen, som helt naturligt tillkommit derigenom att städernas folkmängd vuxit i större proportion än landsbygdens. Att begagna denna omständighet att städerna *tillvuxit* i större proportion till att göra en *nedläggning* i antalet stadsrepresentanter är, så vidt jag kan förstå, alldeles stridande mot Riksdagsordningens mening, om man nemligen vill tolka densamma i anda och sanning. Nu har man, utgående från de för tillfället beräknade talen i statsrådsprotokollet, nemligen 130 landtrepresenteranter och 50 stadsrepresentanter, velat justera förhållandet genom ändring i Riksdagsordningen. Man har dervid passat på tillfället att förtjena en liten smula. Man har nemligen ej fasthållit vid förhållandet 130 mot 50, som väl hade varit det följdrigtigaste, utan gjort proportionen något förmånligare för landsbygdens representation. Herr Svensén har, på sätt en vid reservationen fogad tabell utvisar, kommit till ett representantantal för städerna af 49 mot 140 för landsbygden. Han har således beröfvat städerna en, men ökat landsbygdens med 10, och Herr Nils Petersson i Runtorp — under förutsättning att man får förstå hans förslag till lag såsom motiven angifva och icke såsom det *måste* förstås, om jag tager ordalydelsen i betraktande, som jag strax skall visa — har passat på att bereda landsbygden en än större vinst genom att nedsätta städernas representantantal till 45, och således minskat dem med icke mindre än 5, under det han ökat landsbygdens med 10 och derigenom fått dem till 140.

Af hvad jag nyss anförde ur statsrådsprotokollet framgår, att jag ingalunda för min del kan biträda den åsigt, som på förmiddagen uttalades af Konstitutions-Utskottets ärade vice ordförande. Jag vet ej, om jag förstod honom rätt, men då han talade om en överenskomelse mellan det gamla borgareståndet och — som jag föreställer mig att han menade — det gamla bondeståndet, så kunde jag icke förstå hvar

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

han funnit denna öfverenskommelse. Det måtte vara någon oskrifven grundlag, som varit tillgänglig för Konstitutions-Utskottet och dess ärade vice ordförande, men hvaraf vi vanliga människor ej fått del. Jag föreställer mig dock att det är Riksdagsordningens oförtydbara ordalag och de för densamma grundläggande motiven, som för lagtolkaren skola gälla, och ej någon som helst hemlig öfverenskommelse.

Jag antydde nyss i förbigående att Herr Nils Peterssons förslag innebär något vida mera än hvad han sjelf trott. Om Herrarne skulle vilja fästa sin uppmärksamhet vid den lagtext, Herr Petersson föreslagit och hvartill han i dag yrkat bifall, så lyder den sålunda:

»*Mom. 3.* I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen till och med tjugotusen, utses en riksdagsman och derutöfver en för hvarje fullt tal af tjugotusen. Öfrige städer skola af Kammaren hvart tionde år ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst tiotusen och högst tjugotusen.»

Första punkten gäller städer, som hafva en folkmängd af mellan 10,000 och 20,000; den andra gäller »öfrige» städer, hvarmed naturligtvis i detta fall ej kan menas andra än sådana, som ega mindre än 10,000 invånare, då dylika städer skola sammanföras i valkretsar med 10 till 20 tusen invånare i hvarje krets. Men hvar har han gjort af de städer, hvilka hafva mer än 20,000 invånare? De skulle således blifva utan representanter! Ingen representant från Stockholms stad, ingen från Göteborgs stad, ingen från Norrköping och ingen från Malmö skulle längre få vara med i Andra Kammaren, om Herr Nils Petersson i Runtorp får sin vilja fram. Det förefaller mig, som om landtmannapartiets statsråd, dess nio män, borde tänka på att vid nästa riksdags början gifva Herr Nils Petersson i Runtorp ledighet för en eller annan riksdag från Stats-Utskottet, på det att han må kunna uppfriska minnet af sina i Lag-Utskottet gjorda studier i högre juridik, t. ex. i Konstitutions-Utskottet, och der lära sig att, när han vill framlägga förslag, göra det på sådant sätt, att det blir antagligt åtminstone för de med honom liktänkande. Jag föreställer mig, att det icke kan vara Herr Nils Peterssons verkliga mening, då han på sidan 3 i sin reservation gifver oss den försäkran, att, om vi blott godkänna hans förslag, valmännen nog skola utse patriotiska, rättänkande och kloka män till representanter. Åtminstone vill det synas mig, som om den klokhet, hvilken här är af nöden, skall vara af helt annat slag än motionären ådagalagt.

Slutligen kan jag icke underlåta vid detta tillfälle att uttala en reflexion, som vid mera än ett tillfälle trängt sig på mig, fastän jag icke förut funnit det lämpligt att uttala densamma. Det är nemligen den, att man begagnar hvarje möjligt, ja, nära nog hvarje omöjligt tillfälle för att söka utvidga sin makt, utan att jag kunnat spåra någon ifver att med förstånd begagna den makt, man nu en gång redan har. Innan man vill utvidga sin makt, bör väl dock ses till, att det fögderi man fått sig anförtrodt blir på ett förståndigt sätt förvaltadt. Och så länge denna Kammare, eller rättare, det här rådande partiet, i den stora fosterländska frågan om ordnandet af landets försvar icke kan

sänjas om annat än ett blekladigt nej, så länge föreställer jag mig att det är skäl att vi stanna vid den närvarande maktställningen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

*Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.*

(Forts.)

Herr J. Rundbäck: Det kan ej tjena till mycket att hålla föredrag i denna fråga, då densamma redan fallit i Första Kammaren. För öfrigt tror jag, att alla de, som hysa samma åsigt som den motionären här framburit, skola finna tillräckliga skäl för saken i den afgifna motionen, likasom sådana ej heller saknas för densamma i reservanternes förslag. Äfven motsidan har förebragt sina skäl, isynnerhet de två näst föregående talarne. Att emellertid ett sådant förslag som motionärens redan vid första ansatsen skulle vinna framgång vore naturligtvis för mycket begärtdt. Å andra sidan anser jag dock icke heller, att de motiv Utskottet begagnat mot motionen kunna med framgång försvaras.

För att emellertid icke alltför mycket upptaga tiden, skall jag endast uppehålla mig vid en omständighet, allra helst som den siste talaren fäst särskild vikt vid densamma. Konstitutions-Utskottet säger å sidan 3 i sitt utlåtande, att »då motionären i sin bevisföring utgått från grundsatsen, att folkmängdsnumerären bör likformigt för hela riket läggas till grund vid indelningen af valkretsar, så betraktar han frågan ur en synpunkt, som icke är nu gällande Riksdagsordnings och icke heller, enligt Utskottets uppfattning, i och för sig kan erkännas vara den riktiga». Detta har den siste talaren än ytterligare velat vindicera till en sanning. Mine Herrar! Riksdagsordningen inledes med de vackra orden: »Svenska folket representeras af Riksdagen», hvilket väl lär betyda det samma som att det är *folket* som representeras af Riksdagen, icke något särskildt intresse. Det är således folkets, folkmängdens representerande, som låg till grund för den stora reformen. Detta kan icke bortresonneras eller på något sätt tillintetgöras, med mindre den svenska nationen går under. Men är ock denna stora grundsats, att det är svenska folket, som representeras af Riksdagen, *fullföljd* af Riksdagsordningen? Ja, svarar jag. I Riksdagsordningens § 6 heter det i fråga om Första Kammarens ledamöter, att de skola väljas efter folkmängden, en riksdagsman för hvarje fullt tal af 30,000. För hela Första Kammaren är således denna grundsats gällande, likasom jag påstår, att den äfven gäller för Andra Kammaren. Ty Riksdagsordningen föreskrifver, att å landet skall för hvarje domsaga utses en riksdagsman, dock varde domsaga med större folkmängd än 40,000 indelad i två valkretsar, som välja hvardera en riksdagsman. Meningen är således, att det skall vara 20,000 invånare för hvarje riksdagsman på landet. Rörande städerna heter det i sagda grundlag: »I hvarje stad, som eger en folkmängd af 10,000 eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af 10,000». Och äfven för städer med en folkmängd af minst 6,000 och högst 12,000 skall en riksdagsman väljas. Öfverallt är det således folkmängden, som ligger till grund för det antal riksdagsmän, som skall väljas, med undantag endast af några modifikationer till förmån för städerna. Den som icke erkänner detta, tror jag icke läser Riksdagsordningen rätt. Grundlagen skall läsas efter bokstafven, och denna säger, att så är.

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Man kan, enligt min tanke, således omöjligt kullkasta den grund-
satsen, att det är svenska folket, som Riksdagen skall representera; ty
hvem annars, om jag får lof att fråga, representera vi? Den siste
ärade talaren tjenstgjorde såsom sufflör åt mig, då han ur motiverin-
gen till nu gällande Riksdagsordning anförde den grund, som dess
författare tänkt sig böra gälla i fråga om antalsförhållandet mellan
landets och städernas representanter i Andra Kammaren. Det heter
der: »I afseende å antalsförhållandet emellan landets och städernas
representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens
bildande, så att enligt regeln en folkmängd af 20,000 på landet och
10,000 i stad skulle berättiga att till denna Kammare sända en repre-
sentant». Här är det också folkmängden, som säges böra ligga till
grund för representantskapet, och den är afvägd som 1 till 2. Icke
kan den nämnde talaren eller någon annan med valstatistiken i sin
hand påstå, att förhållandet nu ställer sig så. Nej, visst icke. För-
hållandet är för närvarande helt annorlunda. Under det städernas
representationsrätt håller sig vid den normala siffran eller 10,000, blir
folkmängdssiffran för landet 27,000, och folkmängdsproportionen ställer
sig således ungefär som 3 till 8. Om en domsaga har 39,999 invå-
nare, får den, så länge folkmängden icke öfverskrider ett antal af
40,000, icke välja mer än en riksdagsman, men städerna, som hafva
en folkmängd af 40,000, få välja 4 riksdagsmän eller, enligt detta för-
slag, 3. Det är en omständighet, som man bör taga i betraktande,
helst efter min åsigt och vår nuvarande Riksdagsordnings innehåll
det är människan och de menckliga rättigheterna, som skola represen-
teras och bevakas, och dessa rättigheter anser jag lika heliga, lika stora
för människan på landet som för människan i staden. Jag vill icke
göra denna fråga till en partifråga, utan hålla den för hvad den är, en
principfråga. Jag säger detsamma som författaren af vår nuvarande
Riksdagsordning sade, då, sedan han framlagt sitt förslag, detta rön-
te häftigt motstånd och ett starkt försvar uppstod för ständs- och klass-
valsprincipen. Han åberopade i en skrift, som utkom i anledning af
framställda anmärkningar mot representationsförslaget, ett yttrande rö-
rande ständsprincipen af en af våra största tänkare, Geijer, och han
tillägger vidare: »Det var ock han, som sade: 'Människan är ett
rent begrepp i historien'. Men sedan nu detta begrepp en gång vak-
nat, hvem kan väl tro, att det icke, oemotståndligt, om ock möjligen
långsamt, skall gå sin väg fram?» Jag är också af denna öfvertygelse,
och jag tror att medborgarne i Sverige, de må bo på landet eller i
stad, äro lika goda menckor, om de äro hederliga män. Men man
kan icke visa, att valmännens valör på landet och i städerna är lika.
Tvärtom, i städerna går en valmans valör upp till nära 3 gånger så
mycket som på landet; ty å landet välja 1,620 och i städerna 600 val-
män en representant. Är detta att säga, att menckans rättigheter
äro lika afvägda? Nej, säger jag; man må motivera huru man beha-
gar, är det likväl icke så.

För resten, om en utsträckt politisk rösträtt blir antagen, kommer
den i större proportion städerna till godo än landet. På landet, der
det egentligen icke finnes andra, som derigenom skulle blifva valbe-
rättigade, än mindre fastighetsegare, skulle en utsträckt rösträtt icke

verka något. Man vet, såsom den siste talaren äfven påpekat, att städernas folkmängd tillväxer mycket fort, under det att landet i detta hänseende, snart sagdt, står stilla. Detta är en glädjande företeelse för städerna. Förvärfvet är der lättare och derfor drager sig folket dit. Det första en statistiker också ser på för att bedöma ett folks välmåga är folkmängdens tillväxt, ty det är klart, att, der mer folk kan lefva, der är utkomsten bättre. Då populationen på landet är lika stor som i städerna, är det företrädesvis välmågan i städerna som gör, att folkmängden der hastigare tillväxer och att landet står stilla. Derfor synes det mig, att man borde så ordna representantskapet, att alla blifva lika inför lagen, men så är icke förhållandet med afseende å landsbygdens invånare, ty här är i förhållande till städernas representationsrätt sådan likhet inför lagen icke rådande.

Jag tror således, att motionären haft goda grunder för framställande af förslaget, och om jag äfven icke till fulllo gillar detta, har jag dock all anledning att försvara den grundsats, som han förfäktat, och den låter också försvara sig. Jag skall icke längre upptaga tiden, helst det icke kan tjena till något, och allra minst kan det vara lämpligt att, såsom en ärad talare gjorde, hålla ett långt historiskt föredrag, som icke alls hör till ämnet. De Herrar, som vilja bifalla vare sig Utskottets eller motionärens förslag, äro dertill i tillfälle, ty motionären har redan yrkat bifall till sitt förslag. Herr Svensén har också framlagt ett förslag, som i sin mån äfven är antagligt. För min del skall jag icke göra något yrkande.

Herr Granlund: Det skulle vara förmätet af mig att vid detta tillfälle ingå i någon diskussion, då de föregående talarne så vidlyftigt ordat för bifall till Utskottets förslag; men en sak vill jag dock nämna, nemligen att representanterne för landet torde böra påminna sig den kraftiga medverkan och den hjälpsamma hand bondeståndet räcktes af städernas representanter vid genomförandet af den nuvarande representationsreformen. Jag är öfvertygad att många af dem, som då skarpest uppträdde mot det förra statsskicket, icke kunde förutse eller ens ana att ett sådant förslag som detta så snart skulle framkomma från den sidan, hvilken genom reformen erhöll så stora politiska fördelar. Jag vill nu icke längre upptaga tiden, då frågan redan i Första Kammaren fallit och jag för öfrigt ganska väl vet, att, om också hvarje stadsrepresentant här uppträdde med de allra kraftigaste och mest bevisande skäl, detta icke skulle kunna ändra frågans utgång i denna Kammare, då majoriteten emot städerna der är den afgörande. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Casparsson: Man har uppfattat denna sak såsom en strid emellan landsbygdens och städernas intressen. Jag skall icke så uppfatta den, utan endast såsom en fråga om ändring i 13 § Riksdagsordningen. Det är i allmänhet en mycket vanskelig sak att vara byggmästare och i synnerhet är detta fallet, då det gäller att reparera eller rekonstruera samhällsbyggnaden. För min del erkänner jag öppet att jag icke duger dertill och jag är icke fullt öfvertygad att Herr Nils Petersson gör det heller.

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen
(Forts.)

Vill man grunda valrätt på lika folkmängdsförhållanden, tror jag det är alldeles nödvändigt att göra valen gemensamma för stad och land. Så tillgår det i allmänhet vid val till de flesta representativa församlingar, och det är endast de städer, som äro så stora, att de kunna utgöra egna valkretsar, som härifrån göra undantag. Så vidt jag känner, är det endast tre länder, nemligen, Storbritannien, Norge och Sverige, der valen ske särskildt för städerna och landet, och detta har sin grund, åtminstone hvad Storbritannien och Sverige angår, i det representativa systemets historiska utveckling. Ser man något närmare på förhållandet mellan antalet af städernas och landsbygdens representanter i dessa tre länder, visar det sig, att i engelska underhuset af dess 652 ledamöter 369 tillhöra städerna och endast 283 landsbygden; i Norge utgöres norska stortinget af 111 ledamöter, deraf 74 utsedde af landsbygden, och hälften af detta antal, eller 37, af städerna; i Sverige tillhöra för närvarande 140 af Andra Kammarens representanter landet och 64 städerna. Af dessa tre länder, som välja representanter särskildt för städerna och särskildt för landet, visar således Sverige det fördelaktigaste förhållandet med afseende på landsbygdens representationsrätt. Nu säger motionären, att detta förhållande snart kommer att förändras med den hastigt tillväxande folkmängden i städerna, och en reservant framhåller äfvenledes samma förhållande och går till och med ännu längre, i det han på grund af en skrift, som heter »Något om Stockholm», föreställer sig huru det skulle se ut anno 1944. Detta erinrar mig om en teaterpjäs, som heter »1846 och 1946», deruti framhålls hvad som kommer att inträffa 1946; men att på grund häraf hemta motiv för ett lustspel synes hafva mera skäl än för en grundlagsförändring. Jag hade verkligen ämnat uppläsa ur Justitie-Statsministerns anförande till statsrådsprotokollet några motiv för den nya Riksdagsordningen, men är redan i detta afseende förekommen af en talare på stockholmsbänken och är öfvertygad derom, att Kammarern är mig tacksam, om jag icke uppläser samma sak för andra gången. Af dessa motiv framgår klart och tydligt, att grunden till denna åtskilnad mellan land och stad vid riksdagsmannaval var icke några »stridiga intressen», utan, såsom det heter, »den olikartade organisationen af hvarderas kommunala förhållanden, förvaltning, lagskipping m. m.», hvartill dessutom kom ett kloketsskäl, nemligen att, »om de gamla ståndstraditionerna skulle fortfarande göra sig gällande, och ett af de förra riksständen egde ett öfvervägande inflytande på valens utgång, är det måhända och af praktisk omtanke påkalladt att försäkra ett antal platser åt dem, som icke tillhöra detta stånd». Dessa motiv uttalades af dåvarande Justitiestatsministern såsom skäl för detta särskiljande emellan landsbygdens och städernas valrätt. Den som uttalade detta var således sjelfva grundläggaren af det nya representativa statskicket.

Det är icke mycket längre än en vecka sedan Kammarne beslöto att tillerkänna honom en statspension just såsom ett erkännande af det arbete han nedlagt i denna för fosterlandet viktiga fråga, och nu skulle man, sedan detta statskick titlämpats endast 14 år, redan vidtaga icke endast smärre reparationer, utan till och med omlägga sjelfva grundvalen för detsamma. Ett sådant sätt att gå till väga synes mig

i sanning högst besynnerligt. Äfven jag tycker ibland om ett godt skämt, men att gifva statspension åt grundläggaren af det nya statskicket samtidigt med att man börjar lägga om sjelfva grunden för detsamma, derom vill jag icke vara med och derföre anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen
(Forts.)

Herr Aug. Peterson: Då grundlagstiftaren nedskref den nya grundlagen, utgick han från den rigtiga grundsatsen att folknúmerären skulle utgöra grunden för valen till Riksdagens båda Kamrar. När denna beräkning verkställdes af lagstiftaren, skedde densamma af alla skäl, enligt min tanke, så rättvist som möjligt. Den nya representationsförfattningen skulle nemligen sättas i stället för den äldre och då måste man taga hänsyn till den omständigheten, att borgareståndet, som representerade städerna, icke skulle få sätta in mindre antal representanter i den nya representationen än förut och att bondeståndet jemväl för sin del icke skulle få sätta in mindre antal representanter än efter gamla statskicket. Jag tror, att iakttagandet häraf var en sak, som mycket bidrog till genomförande af det nya statskicket. Derutaf härleder sig den bestämmelsen, att en stad skulle få välja en riksdagsman, om den hade 10,000 invånare, och på landet en valkrets skulle hafva samma rätt, om den hade 20,000 invånare. Efter mitt sätt att läsa grundlagen, och jag har allvarligt försökt att sätta mig in i densamma, tänkte sig aldrig lagstiftaren och åtminstone icke bondeståndet, att det skulle gestalta sig så med representationen för städerna, som det sedermera har visat sig, och underligt är det, att blott 15 år efter det nya statskickets införande det skall vara möjligt att i följd af städernas betydligt tillväxande folkmängd städernas representantantal skall betydligt ökas mot hvad det var, då nya representationsskicket infördes.

Jag har i dag af två talare hört Justitiestatsministerus anförande vid nya representationsskickets antagande uppläsas och deraf dragit den slutsats, att det skulle hafva varit hans mening att redan då städerna skulle med sina representanter få ett större inflytande i följd af sin tillväxt i folkmängd.

Att det finnes olika intressen för stad och land lärer väl icke kunna förnekas, och Utskottet medger också detta då, det på sidan 4 i sitt betänkande yttrar: »Men om det ej lärer kunna förnekas, att i hvarje stat finnas och måste finnas väl ej stridiga, men skilda och sinsemellan lika berättigade samhällsintressen, så måste en af de första och väsentligaste fordringarne på hvarje representationsform, som skall motsvara sitt begrepp och sitt ändamål, vara, att den icke åt ett särskildt samhällsintresse gifver sådan öfvervigt, att de andra skjutas undan». Deraf torde följa, att det finnes två olika samhällsintressen, ett för städerna och ett för landet, och då Utskottet sagt detta, så är det väl rigtigt. Har nu detta intresse för städerna tagit en sådan favör, att det icke kan synas vara rätt att så många representanter för städerna skola få inträde i Andra Kammaren inom en kort tid, så bör det väl kunna på något sätt jemkas. Det oaktadt har Utskottet använt detta skäl såsom motiv för afslag å motionen, ty det säger att Utskottet icke funnit någon giltig anledning att föreslå ändring i detta afseende.

Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Jag tror, att saken är af ganska stor vikt, fastän densamma icke vid denna riksdag kan vinna framgång, men jag hoppas, att densamma skall komma åter vid en annan riksdag, om icke i den nu föreliggande, så åtminstone i en annan form, så att detta orimliga förhållande mellan landet och städerna blir regleradt så rättvist det kan möjligen blifva och på det sätt de gamla borgare- och bondestånden verkligen tänkte sig saken. Jag tror icke, att åtminstone bondeståndet skulle hafva låtit draga sig vid näsan och gå in på ett förslag, som på det sätt det nu visat sig göra, ordnat representationsförhållandet mellan landet och städerna.

Jag instämmer i motionärens syfte och skall vid voteringen, om sådan anställes, sluta mig antingen till reservanternes eller motionärens förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Jag hade icke tänkt att begära ordet i denna fråga, helst saken är fallen för denna riksdag, derigenom att betänkandet blifvit i Första Kammaren bifallet samt det dessutom vid denna tid af riksdagen icke är skäl att upptaga tiden med långa yttranden, som i allt fall icke tjena till någonting. Det har dock i dag vederfarits mig en större ära än som vanligen kommer mig till del, derigenom att en f. d. excellens tagit sig en beredsetid af bortåt 3½ veckor för att uppträda och söka bemöta ett mitt yttrande i en fråga, som med denna icke eger den ringaste gemenskap. Man måste verkligen hafva läst latin, och detta rätt grundligt ändå, för att kunna finna något som helst sammanhang mellan berörda mitt yttrande och det betänkande angående Herr Nils Peterssons motion om ändring i Riksdagsordningen, hvilket nu föreligger. För min del skulle jag icke hafva vågat tillåta mig något sådant som Herr Landshöfdingen af fruktan att råka ut för Talmannens klubba, och jag må säga, att man skall hafva bra stora anspråk på fördragsamhet och öfverseende, när man kan tillåta sig att, i så uppenbar strid med grundlagen, uppträda så, som malmörepresentanten gjort i afton. Det heter likväl i 52 § Riksdagsordningen: »Vid Kammares sammanträde eger hvarje dess ledamot att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under öfverläggning komma, och om lagligheten af allt, som inom Kammaren sig tilldrager». Jag har icke sett på föredragningslistan att mitt anförande för den 12 sistlidne April skulle vara föremål för Kammarens behandling, och likväl har den talaren sysselsatt sig med detsamma nästan uteslutande. Det skulle icke vittna om mycken takt, och icke heller om mycken aktning, hvarken för grundlagen eller för Kammaren, om jag nu skulle taga mig till att upptaga hans yttrande till vederläggning, och jag skulle icke ens våga göra det, af fruktan att blifva kallad till ordningen, ty i längden kan väl hvarken Talmannen eller Kammaren tillåta en diskussion på sidan om ämnet, och i rak strid mot grundlagen. Jag påräknar dock något öfverseende, då jag utber mig att få svara honom några ord, dervid jag dock lofvar att helt och hållet förbigå den historiska delen af hans yttrande, och jag skall icke heller tala om saker, som händt för flera veckor sedan, utan endast om det, som förekommit under den nuvarande debatten.

Den ärade talaren yttrade, såvidt jag riktigt uppfattade honom, att jag skulle vid det ifrågavarande tillfället hafva befunnit mig i ett tillstånd af sjuklighet till kropp eller själ. Men jag får försäkra honom att jag, Gud ske lof, åtnjuter den bästa helsa så till kropp som själ; deremot kan hans uppträdande nästan berättiga till det antagande, att med hans egen helsa icke måtte vara så alldeles väl bestäldt, och isynnerhet synes det som om hans lynne förlorat jemnvigten. Jag kan icke förstå, hvarför han just nu eller först nu skulle upptaga den fråga, hvarpå han inlät sig. Det har ju här behandlats en mängd andra frågor, såsom t. ex. om fiskeristadgan, om fattigvården, om byggande af tingshus och häradsfängelse m. m., och han hade ju lika gerna och med lika stort skäl kunnat upptaga till besvarande mitt yttrande då som nu. Eller med andra ord: det hade varit lika grundlagsvidrigt då som nu.

Då han emellertid företog sig att analysera mitt yttrande, skall jag be att få erinra om, att, derest den ärade talaren bättre genomläst det, så hade han nog besparat sig det besvär, som han nu gjort sig. Jag yttrade nemligen: »Jag ber att få försäkra, att jag icke gjort det för att nedsätta den ene och upphöja den andre; jag hyser aktning för alla, som förtjena det, och detta utan afseende på om man kallas herre, bonde eller arbetare, men jag har med historiens vittnesbörd velat visa, att, när man beskyller oss bönder för försvarsvägran eller stämplar oss såsom fosterlandsförrädare och såsom maktlystna, man icke kan uti historien hemta stöd för en sådan beskyllning». Mitt uppträdande afsåg således icke att uttala något som helst klander, vare sig mot den ene eller den andre. Tvärtom sade jag, att det var långt ifrån mig att anse dem, hvilka icke tänkte lika som jag, icke hafva lika stor fosterlandskärlek som jag och de med mig liktänkande. Men när jag hörde, hurusom mot oss uttalades den beskyllning, att vi voro hardt nära fosterlandsförrädare, så ansåg jag mig böra uppträda och åberopa historiens vittnesbörd emot en sådan åsigt. Hela mitt yttrande var endast ett försvar och icke ett anfall; hade talaren tänkt på detta förhållande, skulle han visst insett att ett uppträdande sådant som hans varit alldeles opåkalladt.

Den ärade talaren ordade om — och detta skulle väl hafva något afseende på den fråga som föreligger — något maktmissbruk, som majoriteten i denna Kammare skulle hafva låtit komma sig till last. Jag tror icke, att ett sådant påstående är befogadt; vi begagna oss icke af vår makt i denna Kammare mera, än majoriteter i allmänhet, och särskildt Medkammarens majoritet. Vi hafva t. ex. vid utskottstillsättningen uti Utskotten insatt sådana ledamöter, för hvilka partiet har det största förtroende, och på samma sätt har det rådande partiet i Första Kamraren handlat, och deruti ligger väl icke något ondt? Eller hafva vi väl missbrukat vår maktställning genom att vara njugga i fråga om anslag till tjenstemännens afföning, undervisningsanstalter och annat mera? Nej, om något klander borde träffa oss, vore det därför att vi åtminstone i förra fallet varit allt för frikostiga.

Han påstod äfven, att nu ifrågavarande motion icke afser något annat, än att häfda den maktställning, som vi skulle hafva tillskansat

*Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.*
(Forts.)

*Om ändring
af 13 § 2 och
3 mom. Riksdagsordningen.*
(Forts.)

oss. Jag tror emellertid icke, att det är så farligt med denna maktställning, ehuru väl det kan synas så för dem, som tro att de så kallade byråkraterne ega patent på att vara de rådande och styrande, hvilkas vilja alla böra underkasta sig. Detta är numera i verkligheten en öfvervunnen ståndpunkt, men det är många, som hafva svårt att finna sig deruti, och särskildt synes detta vara fallet med höfdingen från Malmö. Han klandrade oss för det vi icke skulle vara tacksamma mot dem, som skänkt oss den nya representationsformen. Jo, vi äro nog tacksamma icke blott mot dem, som bidragit till det nuvarande representationsskicket, utan äfven mot dem, som motsatte sig dess införande, men sedermera vetat att finna sig i de nya förhållanden, som derigenom inträdde, utan att använda hela sitt inflytande, såsom somliga göra, för att så mycket som möjligt förtaga verkan af reformen samt för att söka åstadkomma split och sönderingar för att dymedelst söka bibehålla den makt, som frantagits dem.

För min del får jag erkänna, att i Herr Nils Peterssons motion förekommer mycket, som tilltalar mig. Jag har nemligen icke kunnat rätt förstå, hvarför folkmängden i städerna skall behöfva väga upp ett flerdubbelt antal af landsbygdens invånare i fråga om val till riksdagsmän. Man säger visserligen, att landet har så stor öfvervigt öfver städerna, och att dessa därför böra hafva en ersättning uti en relativt större representationsrätt. Med lika skäl kunde man ju då äfven säga, att andra klasser af samhället, t. ex. presteståndet, äro för litet representerade, och att följaktligen äfven dessas representationsrätt bör utvidgas. Men, mine Herrar, icke böra vi väl taga hänsyn till, huru många af representanterne tillhöra landet och städerna, eller det eller det ståndet, utan det är väl landet i sin helhet, som skall representeras, utan afseende på särskilda klasser och intressen. I städerna finnes, jag medgifver det, mycken upplysning, intelligens och bildning, men jag kan icke neka till, att der finnes äfven annat och till och med sadant, som vi, dess bättre, icke hafva på landet. Jag har t. ex. flere gånger sett, hurusom öfver Riddarhustorget marscherar en stor skara personer med kokarder på mössan och axlarna besatta med klaffar, märkta med M. F.

Jag vet icke, hvad dessa bokstäfver betyda eller hvad slags folk det är, men icke se karlarne så synnerligt trefliga ut. Emellertid skall nu vid beräkningen af antalet representanter hvar och en af dem gälla flerdubbelt emot oss, som bo på landet. Jag är den förste att erkänna, att inom städerna finnes mycken bildning, mycken intelligens och fosterlandskärlek, men der finnes äfven mycket af motsatt art, och om vi väga det ena mot det andra, tror jag nästan det kan taga ut hvartannat, så att icke kan jag se något rimligt skäl till det grundlagsstadgande, som bjuder att städerna skola välja tre à fyra representanter, då landet får välja endast en. Då Första Kammaren nu redan bifallit Utskottets betänkande, kan det för närvarande vara nästan likgiltigt hvilket beslut Andra Kammaren fattar, men för min del tror jag, att en gång en förändring måste ske i den syftning motionären föreslagit.

Friherre Nordenfalk: Då jag på förmiddagen uttalade, att jag, ehuru jag instämde i det slut, hvartill Utskottet kommit, ändå ansåg motionen innehålla åtskilligt, som vore förtjent af beaktande, så visste jag nog på förhand, att jag för detta erkännande från åtskilliga håll skulle få uppbära klander; och mycket riktigt har jag deraf nu äfven fått min beskärda del. Jag har visserligen antecknat åtskilliga mot mig rigtade yttranden från den ärade stockholmsrepresentantens anförande, som jag ämnat upptaga till besvarande, men då jag väl vet huru litet det gagnar att, då det gäller *sak*, inlåta sig på personliga repliker, så skall jag afstå från allt ordande i det afseendet. Endast det vill jag erinra, att, då jag ställer mig på den grund, som blifvit lagd genom den nya Riksdagsordningen, jag ej rättmätigt kan beskyllas tillhöra antalet af dem, som vilja »rifva upp hela grunden för vårt nuvarande representationsskick för att sedan lägga en ny». Men då man besinnar, att under det antalet valmän i förhållande till folk-mängden är temligen lika i stad och på landet (6,5 mot 5,9), så har landet en representant på 1,627 valmän, men städerna en på 665, och då dertill kommer, att i följd af lokala förhållanden det är betydligt lättare för städernas än för landsbygdens valmän att utöfva sin valrätt, så må man icke förundra sig, om den åsigten vill göra sig gällande, att städerna blifvit nog gynnade. Om jag bemärker, att till exempel Stockholms stad nu eger att välja sexton representanter, under det hela Örebro län (med ungefär lika stor folkmängd) väljer endast sju, så får jag bekänna, att jag deruti finner ett förhållande, som torde kräfva utjemning.

Då en gång denna fråga kommer till afgörande, så skall den åsigt jag här uttalat ej befinnas vara den mot städerna minst liberala.

Herr C. A. Larsson: Som jag icke är vare sig landshöfding eller excellens, så ber jag Herrarne på förhand om ursäkt, om jag nu kommer att följa det höga föredöme en talare här i afton gifvit oss och yttrar mig om hvarjehanda andra saker än som stå på föredragningslistan. Först och främst får jag då uttala min förvåning deröfver, att talaren på malmöbanken velat så från hufvud till fot äta upp en så lång karl som Herr Liss Olof Larsson. Om jag hade tillåtit mig att yttra mig så som han gjorde, är jag öfvertygad, att Tal-mannen sagt ifrån att det hörde icke till saken. Något sådant hördes dock icke af, då den talaren tog upp tiden med att läsa upp, jag tror nästan halfva Odhners historia och tre fjerdedelar af Liss Olof Larssons tal i värnpliktsfrågan, men deremot knappt yttrade ett ord om den fråga, som nu är föremål för öfverläggning. Talaren på stockholms-bänken följde exemplet och då må väl äfven jag få göra det. Han resonnerade, till exempel, om grundskatterna, men icke hör det hit, så vidt jag kan förstå. Vidare talade han om landtmannapartiet och dess maktställning, och det hör ju icke heller till den här saken. Den talaren påstod också, att landtmannapartiet skulle hafva sagt nej till allt hvad som begärts för vårt försvarsväsende. Det är då icke sant, och jag vågar påstå, att ingen gjort så mycket för att få försvarsfrågan löst som just landtmannapartiet. Vi hafva framlagt ett förslag till härordning, och jag trotsar någon att kunna göra det bättre. Men

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

då satte sig herrar stadsrepresentanter emot det för att slippa med den ringaste skärf bidra till kostnaderna för försvaret. Det är således icke landtmannapartiet, som rör för att den frågan icke ännu är löst, utan det är just Herrar stadsrepresentanter, som i den frågan äro nihilister. Det sadet att enligt vårt förslag försvaret skulle blifva så dyrt; ja, det förstås, att det kostar penningar, och mycket penningar, om man vill försvara sig. Möjligen skulle vi kunna reda oss på landet, ty jorden kan ju ingen fiende taga bort. Men nog vända de sig mot städerna, der de hafva bästa rofvet och de bästa inqvarteringarne och der de kunna komma ned i vinkällarne och få det bästa vinet; på landet uppehålla de sig bestämdt inte. Herrarne måste således medgifva, att det är *landtmannapartiet*, som verkligen velat hafva ett starkt försvar, men icke stadsrepresentanterne.

Samme talare beklagade sig öfver städernas stora bevillning. Jag läste för några år sedan i en broschyr, att städerna icke hafva någon bevillning alls, åtminstone icke motsvarande deras förmåner af staten. Enligt denna broschyr få städerna årligen uppbära 9,000,000 kronor netto af beskattningen utöfver såväl deras bevillning som tullmedlen och bränvinsskatten; de hafva dessutom andra förmåner af staten, såsom till exempel donationer. Jag vill då fråga: finnes det något skäl för stadsrepresentanterne att nedgöra landtmannapartiet, då de veta hvilken sjuk sak de hafva att försvara. Jag hemställer, om vi icke kunde räcka hvarandra handen till en broderlig försoning och arbeta för landets bästa i stället att, såsom nu, söka rifva ut ögonen på hvarandra.

Att motionärens förslag icke saknar skäl för sig, har framhållits af många förståndiga män, och det tror äfven jag. Men då Första Kammararen redan afslagit motionen, är ju dess öde vid denna riksdag afgjort. Derfor — om Herrarne vilja komma hem till pingst — är det bäst att så fort som möjligt avsluta denna diskussion.

Herr Wieselgren: Jag skall icke taga Kammararens tid länge i anspråk. Jag skall blott bedja att få läsa upp några ord af det tal, som bondestandsdeputationens talman vid 1865—1866 årens riksdag höll till borgareståndet, då han å sitt ståndes vägnar till detsamma öfverbragte slutliga afskedshelningen. I detta tal heter det: »*Då kronan blifvit satt på det stora verket, är det för bondeståndet en kär pligt att uttrycka sin och landets tacksamhet för den varma och oegennyttiga hängifvenhet för saken, städernas framstående män ådagalagt. Nationen skall säkert icke heller förgäta, att inom stadskommunerna förbereddes och uppstodo de krafter, som mäktigt bidrogo till den stora frågans lyckliga lösning.*» Han talade vidare om att »*ombuden för Sveriges allmoge böra icke heller underlåta, att vid detta tillfälle med tacksamhet erkänna sin förbindelse hos borgareståndet för dess nitiska medverkan uti allt, som haft till föremål att hos folket framkalla och utveckla upplysning och vetande*»; och just därför att han tyckte detta, kunde han säga: »*och under inflytelsen af den större upplysning, de mer omfattande insigter, hearaf städernas representanter äro i besittning, skall det stora samhällsarbetet, under den Högstes bistånd, krönas med framgång.*»

Mine Herrar, jag vill påminna derom, att det var bondeståndets

deputerade, som så uttryckte sig. Jag, för min del, lika litet som någon härvarande stadsrepresentant skulle numera våga upprepa orden om »den större upplysning, de mer omfattande insigter, hvaraf städernas representanter äro i besittning», men så mycket tror jag dock Herrarne måste medgifva, att stadsrepresentanternes medarbete i den nya representationen icke varit af den beskaffenhet, att någon med skäl torde kunna anse, att det bör *reduceras så mycket som möjligt*. Det finnes dock en grundtanke i föreliggande förslag, och denna grundtanke är just: stadsrepresentanternes *reduktion*.

Ingen lär kunna jäfva mig, då jag säger, att det företrädesvis var en man och ett stånd, som bondeståndet eller dess arftagare inom den nya representationen, landtmannapartiet, särskildt har att tacka för sin nu innehafvande politiska maktställning. Jag bekänner, att med hänsyn härtill en reflexion slagit mig — icke så mycket då jag först såg denna motion, som icke fastmer då jag erfor, att landtmannapartiets representanter inom Konstitutions-Utskottet förenat sig om att tillstyrka bifall till motionens syfte, förenat sig om att helsa dess grundtanke såsom berättigad. På hvad sätt, frågar jag, har landtmannapartiet gäldat nyss antyde man, honom, till hvilken detta parti för icke länge sedan ännu en gång förklarade sig stå i den djupaste tacksamhetsskuld? Jo, *genom att starkt förminska hans politiska inflytande och sätta honom på indragningsstat!* Hur vill nu landtmannapartiet bevisa sin erkänsla mot förberörda stand, borgareståndet, till hvilket, såsom vi nyss hörde, bondeståndet vid 1865—1866 årens riksdag förklarade sig stå i den största tacksamhetsskuld för sin nyvunna politiska upphöjelse? På alldeles samma sätt: *genom att förminska dess politiska inflytande och sätta detsamma på indragningsstat!* Det är således endast nationalbelöningen, som fattas, för att göra öfverensstämmelsen fallkomlig. Men jag fick i qväll af min vän på östgötabanken en erinran om, att nationalbelöningen af städerna nog icke skall uteblifva. Den kommer kanske att gå i en annan riktning än den förut kända, men den kommer likväl. Vi skola få vidkännas en reduktion af våra stora, våra herrliga förmåner och privilegier; ty vi, stadsrepresentanter, få ju flera millioner till skänks om året och lefva nästan fritt! Allt detta kan väl tåla vid att reduceras! Det blir ändå en nationalbelöning, ty det blir rättvisa — och något bättre än rättvisa kunna vi ju icke begära!

Jag vill slutligen endast påpeka, att, då man så mycket talat om den inom Andra Kammaren rubbade proportionen mellan antalet representanter från städerna och från landet, det också torde vara skäl att egna en tanke åt en annan disproportion, nemligen den, som herskar inom Riksdagen i dess helhet. Vi behöfva ju icke leka blindbock med hvarandra. Jag tror mig kunna lugnt påstå, att, om också proportionen mellan representanterne i Andra Kammaren blifvit något rubbad till städernas förmån, så har likväl proportionen emellan lands- och statsintresset och hvad som under detta senare ord kan inbegripas, blifvit i högre grad rubbad, då vi se på sammansättningen af Riksdagens båda Kamrar. Ty nog har under de senare åren landtmannapartiet inom Första Kammaren vunnit starkare tillväxt än statsintresset.

En önskan vill jag, innan jag slutar, uttala: den nemligen, att

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.
(Forts.)

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.

(Forts.)

då någon fara för städernas öfverhandtagande i denna Kammare icke är att motse förr än emot midten af tjugonde seklet, vi borde kunna tillämpa den gamla regeln: »den tid — den sorg». För min del tror jag, vill åtminstone hoppas, att, när den tid kommer, då faran hunnit blifva så stor, som motionären förutser, då också skall hafva gått i fullbordan den förhoppning, som i nyssnämnda helsning till borgareståndet uttalades å bondeståndets vägnar, då det sades: »Borgare och bonde räcka hvarandra numera handen utan afund, utan misstroende, och under det en hvar, som sig bör, sörjer för egen förkofran, arbetar han, om också omedvetet, för den andres väl». Jag hoppas, att insigien om dessa ords ordning skall intill den tiden hafva hunnit göra sig gällande, så att vi, landtmän och stadsrepresentanter, icke längre då behöfva stå gent emot hvarandra i skilda läger, och att ingen vidare skall kunna säga sig mer än den andre representera svenska folket, utan en och hvar få anses göra det af varmaste öfvertygelse, för hvilka af landets intressen han än må föra talan.

Herr Lasse Jönsson: Då jag instämt i den reservation, som är afgifven emot Konstitutions-Utskottets föreliggande betänkande, kan jag försäkra Herrarne, att det icke skett i någon den ringaste afsigt att visa afvoghet emot städerna; ty det har alltid varit min åsigt, att det tråkigaste inom Riksdagen har varit spänningen mellan städernas och landets representanter. Jag har icke, såsom den siste talaren sagt, instämt i motionen för att åt landtbefolkningens representanter tillvälla någon större rätt än förut, utan endast i syfte att den ursprungliga proportionen mellan landets och städernas representanter måtte bibehållas.

Jag skall icke längre yttra mig i frågan. Det var endast detta jag velat säga; och jag inskränker mig till att hålla på hvad jag uttalat. Vore det så, att jag kunde hoppas, att någon undersökning kunde komma till stånd i anledning af förslaget om ändring af 14 § Riksdagsordningen, så att någon nedsättning i census kunde ske, och kunde jag hoppas, att städernas representanter framdeles ville mera ifrå för sparsamhet, så skulle jag vara den förste att låta städerna få in i Riksdagen så många representanter som helst. Ty det betyder icke något, hvarifrån representanterne komma, blott här hushållas så, att finanserna svara emot de behof, som skapas, och att icke den ena klassen får större makt än den andra, eller med andra ord, att icke de tärande fordra mer än de närande kunna bära. Då skall jag vara nöjd, från hvilket håll som helst folkets representanter än tagas. Jag gör för närvarande icke något yrkande.

Herr Danielson: Ehuru jag deltagit i motionens behandling inom Utskottet och ehuru jag reserverat mig mot det beslut, som Utskottet fattat, skall jag likväl icke upptaga tiden med något anförande, oaktadt jag under diskussionen antecknat åtskilligt till besvarande. Jag skall blott anhålla att få instämma med Herr Jöns Rundbäck i hans i denna fråga afgifna anförande.

Herr Hedlund: Jag ber blott att få tillkännagifva, att jag anser *Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen.* motionen vara för tidigt väckt och att jag kommer att rösta för afslag å densamma.

Herr Nils Petersson: Jag skall blott yttra ett par ord. Det har sagts att motionen tillkommit af hat emot städerna. Jag vill fritagga mig från en sådan beskyllning. Något sådant har icke varit mitt syfte, utan jag har endast velat återställa den jemnvigt emellan lands- och stadsintresset, som från början varit af grundlagsstiftaren afsedd. Det har äfven klandrats, att jag med detta förslag velat komma derhän, att antalet representanter från städerna blefve mindre än vid det nya statsskickets början. Men, såsom Herrarne torde finna, kan man icke vid hvarje riksdag vilja ändra en och samma grundlagsparagraf, hvilket eljest skulle blifva en nödvändig följd af stadsbefolkningens starka tillväxt. Den lilla pik, som en talare på stockholmsbänken gaf mig, då han yttrade, att jag borde ingå i Konstitutions-Utskottet för att lära mig att redigera grundlagsparagrafer, kan jag väl hålla till godo med; jag har icke gifvit mig ut för att vara stilist; och om den ärade talaren läst min motion, så borde han hafva funnit, att jag öfverlemnadt till Utskottet att göra de förändringar i mitt förslag, som det funne lämpligt, blott syftemålet vunnes. Hvad beträffar påståendet att motionen skulle vara så otydlig, att deraf kunde dragas den slutsats, att hvarken Stockholm, Malmö eller Göteborg skulle få någon representant, så vågar jag påstå, att man antingen icke läst densamma rätt, eller också att man icke velat läsa den rätt.

(Forts.)

Herr F. G. Sandvall: Jag anhåller endast att få till protokollet antecknad, att jag ämnar afgifva min röst för bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar, som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, motionärens förslag måtte antagas att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling, dels ock på bifall till det grundlagsändringsförslag, Herr Svensén i sin uti ämnet afgifna reservation framställt. Den förstnämnda af dessa propositioner fann Herr Talmannen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering likväl begärdes, upp tog Herr Talmannen ånyo de öfriga yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till Herr Svenséns förslag nu förklarades hafva flertalets röster för sig. Äfven angående kontrapositionen äskades votering, och skedde i anledning deraf först uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager yrkandet på bifall till Herr Svenséns vid förevarande Utåtande fogade reservation,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Om ändring af 13 § 2 och 3 mom. Riksdagsordningen. Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet på godkännande af Herr Nils Peterssons i ämnet väckta motion.

(Forts.)

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 58 ja mot 55 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 10,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Svenséns vid Utlåtandet fogade reservation.

I den senare voteringen röstade 91 ledamöter ja och 75 ledamöter nej; varande således Utskottets hemställan bifallen.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Memorial N:o 50, angående upplåtande af lokaler i Riksdagens hus under de tider, då Riksdagen icke är församlad, samt med förslag till ett stadgande i Riksgäldskontorets reglemente.

§ 3.

Förekom till afgörande Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtande N:o 2, i anledning af väckta motioner dels angående undersökning af Hypoteksbankens förvaltning, dels ock angående förändringar i de för banken gällande bestämmelser.

Ang. undersökning af Hypoteksbankens förvaltning.

Punkten a).

Beträffande Herr *J. Jonassons* i Gullaboås inom Andra Kammarén väckta motion N:o 75 — hvaruti föreslagits, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, efter verkställd undersökning huruvida vid Hypoteksbankens förvaltning de lagliga föreskrifterna för inrättningen blifvit iakttagna eller icke, på grund af denna utredning, för nästkommande Riksdag framlägga förslag till de förändringar i afseende å Hypoteksbankens organisation och styrelse, hvilka kunde finnas af nöden för att inrättningen måtte motsvara dess ändamål att blifva till gagn för landet i allmänhet och särskildt för jordbrukskrediten — hade Utskottet i förevarande punkt hemställt,

att berörda motion måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

I anledning af denna hemställan anförde

Herr J. Jonasson i Gullaboås: Det är en gammal känd sats, att det är bättre att förekomma än förekommas. Då hypoteksbankerna redan hafva beslutat att borttaga kapitalrabatten, har min motion i denna del redan blifvit bifallen, och då Första Kammaren redan fattat beslut i öfriga delen af frågan och bifallit Utskottets förslag, har jag icke mer att erinra, utan afstår från något yrkande.

Ang. undersökning af Hypoteksbankens förvaltning.
(Forts.)

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten b).

Blef äfvenledes bifallen.

§ 4.

Föredrogs Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 17, i anledning af dels återremiss af 8:de punkten i Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12, angående allmänna bevillningen, dels Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 10:de och 14:de punkterna i samma Betänkande.

Punkten 1.

Uti *mom. a)* af denna punkt hade Utskottet, med anledning af berörda återremiss, hemställt:

att 16 § Bevillningsstadgan och den öfver samma paragraf förekommande rubrik måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»E) Bevillning af *utländske eller andra här i riket icke mantals-skrifne* handlande och handsexpediter.

§ 16.

Utländing eller i utlandet bosatt, här i riket icke mantals- och skattskrifven svensk undersåte, som reser omkring i landet och för egen eller, såsom utskickad, för annans räkning till inledande af handel samt med eller utan varuprof bjuder ut eller slutar handel om utländska varor att framdeles från utlandet levereras, skall, vid ankomsten till riket, till närmaste kronouppbördsman i stad aflemna skriftlig uppgift, huru länge han ämnar här qvarstanna, samt dervid erlägga etthundra kronor för rättigheten att under en tid af högst tre månader idka dylik handel; åliggande det honom att, derest han efter nämnda tid vill samma rättighet utöfva, förskottsvis betala ytterligare fyratio kronor i månaden, hvilken afgift skall antingen för längre tid på en gång eller minst för en månad om sänder, men alltid för full månad, inbetalas till Kronans uppbördsman i stad inom det län, der han vid betalningstiden vara uppehåller; skolandet qvittenset å den erlagda afgiften vara meddeladt å tryckta blanketter, som, efter vederbörliga requisitioner, böra af Statskontoret Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillsändas, för att Kronans uppbördsmän i städerna tillhandahållas, och hvilka blanketter, som skola lyda dels å etthundra kronor, dels å fyratio kronor hvardera, böra innehålla erinran om behörigt

iakttagande af hvad gällande författningar i afseende å dylik handel stadga.

Den utländing *eller med utländing, enligt hvad här ofvan är sagdt, likstälde svenske undersåte*, som, utan att hafva den stadgade afgiften behörigen erlagt, beträdes med att bjuda ut eller sluta handel om utländska varor, skall, jemte afgiftens erläggande, böta från och med *ett hundra till och med fem hundra kronor*. Förbrytelser häremot upptagas af poliskammare, der sådan finnes, och eljest af allmän domstol; och fördelas de ädömda böterna lika emellan åklagaren och *den kommun, hvarest förbrytelsen blifvit begången*.

De sålunda uppburna bevillningsmedlen åligger det uppbördsmännen att, under titel: »Bevillning af *utländske eller andra här i riket icke mantalsskrifne* handlande och handelsexpediter», såsom andra kronomedel i behörig ordning uti länets ränteri leverera; hvarförutom vid hvarje års slut bör uppgöras och till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insändas redovisning för de emottagna qvittensblanketterna, hvilka redovisningar, sedan desamma blifvit till riktigheten af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande styrkta, böra inom Januari månads slut det följande året till Statskontoret insändas, för att med ränteriredogörelserna jemföras och derefter aflemnas till Kongl. Maj:ts och Rikets Kammar rätt för att tjena till ledning vid räknenskapernas granskning.

För de ifrån Statskontoret till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afsända qvittensblanketterna, hvilka, intill dess desamma till uppbördsmännen utlemnas, skola i landträneriet förvaras, bör jemväl inom Januari månads utgång behörig redovisning till Statskontoret insändas.

Hvad här ofvan i denna § är stadgadt rörande särskild bevillningsafgift af utländing, som utbjuder eller försäljer utländska varor, gäller icke för norrman, som idkar handel med norska produkter.

Utländing, som efter dertill enligt särskild författning förvärfvad rätt reser omkring i landet och för egen eller annans räkning bjuder ut till försäljning eller försäljer af honom medförda eller eljest i riket befintliga varor, skall erlægga bevillning i enlighet med de i § 6 bestämda grunder; skolande hvad sålunda är vordet stadgadt ega tillämpning äfven i det fall, att utländing medför utländska varor, som förut blifvit under en eller annan form requirerade.»

Sedan uppläsning häraf skett, anförde

Herr Herslow: Det är alldeles för sent på Riksdagens tid för att jag skulle vilja genom ett särskildt yrkande inveckla något ärende, som håller på att afslutas. Men jag kan icke underlåta att protestera mot det sätt, hvarpå Bevillnings-Utskottet uppfattat de skäl, som lågo till grund för detta ärendes återremitterande till Utskottet. För min del kan jag icke uppfatta diskussionen derom annorlunda, än att med återremissen afsågs att söka få skärpta straffbestämmelser för förseelser af ifrågavarande slag. Jag anmärkte, då frågan sista gången förelåg, att ett bötesbelopp af 500 kronor hittills varit det enda, således ock det lägsta, som stadgats för dylika förseelser, men att Utskottet, i strid mot Riksdagens önskan, så jag kunnat fatta den, nu föreslagit en nedsättning deri, i det Utskottet hemställt om antagande af ett mi-

nimum af 100 kronor, under det att som maximum qvarstode bötesbeloppet 500 kronor. Jag tror icke, att en sådan nedsättning varit nödvändig eller ens från latitudsystemets synpunkt berättigad. Förhållandet är för närvarande, att en kringresande handlande icke är skyldig att hos myndighet i den stad, dit han anländer, göra anmälan om, att han der ernar göra affärer. Enligt uppgift, som blifvit mig meddelad af en polisembetsman, anser sig vanligtvis en dylik handelsresande icke ens skyldig att vid anfordran uppvisa qvitto på erlagd bevillning, utan svarar blott: »tror ni icke, att jag betalt, så stäm mig». Detta gör, att böterna måste sättas så högt, att dessa, om förseelsen någon gång upptäckes, medföra ett allvarligt straff och därför äfven ingifva en sådan person allvarlig farhåga för att göra sig förfallen dertill. Likaledes bör, efter min tanke, åklagarens andel i böterna blifva af verklig betydighet, så att den lockar till nitisk efterspaning, alldenstund det erfordras rätt mycket tjenstenit för att få förbrytelsen bevisad. Jag tror mig icke blott af egen erfarenhet utan äfven af uppgifter från flera håll kunna påstå, att kanske icke hälften af dessa kringresande någonsin erlägga afgift till staten. Under sådana förhållanden kan jag icke finna det vara förståndigt att minska den risk, som en sådan handelsresande löper genom att asidosätta bevillningsförordningens ifrågavarande föreskrifter. Jag vill, som sagdt, icke nu göra något yrkande, utan endast hafva detta uttaladt till protokollet för att vid något annat tillfälle — möjligen vid nästa riksdag — få till Bevillnings-Utskottets behjertande framhålla samma sak, på det att Utskottet må ytterligare tillse, om icke en förändring i syfte att erhålla en strängare kontroll öfver bevillningens erläggande och skarpere straffbestämmelser för underlåtenhet deraf är af behofvet påkallad.

Herr C. A. Jönsson: Då nu Första Kammaren redan fattat beslut i frågan, hemställer jag, huruvida icke äfven Andra Kammaren skulle vilja bifalla Utskottets förslag. Hvad beträffar Herr Herslows erinran, att Utskottet icke upptagit till besvarande hans yrkande vid ärendets återförvisning till Utskottet om ifrågavarande böters höjande, så vidt jag icke missminner mig, från 100 till 300 kronor, så vill jag nämna, att jag framhöll detta inom Utskottet, men icke lyckades vinna något understöd för denna mening. Orsaken, hvarför Utskottet denna gång tillämpat latitudsystemet, var hufvudsakligen den, att Utskottet från Kommerskollegium emottagit ett utlåtande, deri Kommerskollegium uttalat den önskan, att minimibeloppet måtte nedsättas till 50 kronor. Utskottet ansåg dock detta vara för lågt och höjde summan till 100 kronor. Jag påyrkade, att summan måtte sättas ännu högre, men fick, som sagdt, för denna åsigt icke något understöd. Och jag tror, att för närvarande icke något vidare är att göra vid saken, utan hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedin: Jag anhåller endast att till alla delar få instämma i Herr Herslows yttrande.

Herr Adlercreutz: Jag skall icke heller yrka någon förändring

i det framlagda förslaget, men jag vill dock uttala ett beklagande af den inre motsägelse, som i författningen kommer att ega rum, genom att i sista punkten orden: »efter dertill enligt särskild författning förvärfvad rätt» blifvit inskjutna. Förhållandet kommer nemligen att blifva sådant, att en utländsk handlande, som, utan att ega rätt dertill, drifver handel inom svenskt område, men *icke reser omkring* i landet, är skyldig att erlägga både böter och stadgad bevillning, men den utländske handlande, som utan tillstånd *reser omkring* och säljer varor, han kommer endast att erlägga böter, men icke bevillning. Detta är nemligen en följd deraf att enligt detta moment endast den utlänning, som »reser omkring i landet» uti handelsärenden och »förvärfvat rätt dertill», skall erlägga bevillning, hvaraf följer, att den, som reser omkring i sådant ändamål utan att hafva vunnit handelsrätt, *icke* är bevillning underkastad. Dessutom kommer författningen genom berörda tillägg i strid med 15 § af gällande instruktion för taxeringsförrättningarna, der det heter, att »taxeringsförrättarne icke äro skyldiga att undersöka och pröfva behörigheten till handels idkande».

Något yrkande skall jag emellertid, såsom jag förut nämnt, icke framställa.

Herr Sjöberg: Den anmärkning, som näst föregående talare gjort mot detta moment af första punkten i Utskottets utlåtande, eger ötvifvelaktigt sin grund, men då nu förhållandet är sådant, att Första Kammaren redan godkänt förslaget i dess nuvarande form, torde det, så vida hufvudsakliga ändamålet med den föreslagna ändringen af bevillningsstadgans nuvarande § 16 icke skall förfelas, icke vara lämpligt att Andra Kammaren fattar något annat beslut, utan helt enkelt bifaller Utskottets förslag i denna del.

I fråga åter om Herr Herslows yttrande angående den grund, hvarpå han ansåg, att återremissen från denna Kammare egde rum, torde väl kunna anmärkas, att, så vidt jag förstod den mening, som då syntes vara temligen allmän inom denna Kammare, skulle återremissen hafva sin grund deri, att man ville, så att säga, söka komma åt sådana svenska undersåtar, som, utan att vara i riket mantals- eller skattskrifna, idkade kommissionsaffärer för utländska hus. Det var väl denna omständighet, som egentligen föranledde återremissen och icke frågan om bötesbeloppets storlek och icke heller om något annat sätt att med böter åtkomma sådana personer, som, enligt Herr Herslows mening, borde i ett eller annat hänseende med större stränghet efterhållas. Enär nu det syftemål, som denna Kammare då syntes vilja göra gällande och som i Första Kammaren ännu starkare betonades, möjligen vinnes genom godkännande af det förslag, som Utskottet här framlagt, så lär vid sådant förhållande icke något annat återstå än att bifalla Utskottets förslag.

För min del skulle jag visserligen kunna hafva andra anmärkningar att göra mot förslaget, men jag anser icke lämpligt att nu tala derom, hvarför jag endast vill yrka bifall till ifrågavarande förslag.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef Utskottets hemställan bifallen.

Mom. b).

Bifölles.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarne.

§ 5.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 10 (i samlingen N:o 24), med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utarbetande af förslag till ny lag för enskilda banker. *Om utarbetande af förslag till ny lag för enskilda banker.*

I sin motion N:o 147 hade Herr *C. J. Ödman* anført, att nu gällande lagstiftning för de enskilda bankerna innebure en stor fara, som kunde medföra betänkliga rubbningar i landets ekonomiska förhållanden, hvarför han ansåge det vara högeligen af nöden att, innan oktrojerna för dessa banker tilländaginge, söka undanröjda hvad som i lagstiftningen vore felaktigt, på det att de måtte för framtiden bättre än hittills uppfylla sitt ändamål.

Såsom skäl till anmärkningar mot nu gällande lag för rikets enskilda banker hade motionären framhållit:

att det är tillåtet enskild bank att upptaga depositioner samt upptaga och afskrifningsmedel till obegränsade belopp utan hänsyn till bankens grundfond;

att den lagliga proportionen mellan inneliggande guld och utelöpande sedlar är för liten; samt

att staten icke har någon utväg att nöjaktigt kontrollera och bestämma när enskild bank, som förlorat 10 procent af sin grundfond, skall ställas under utredning, enär detta beror af bankens egna räkenskaper, hvilka statens myndigheter icke hafva rätt att kontrollera o. s. v.; varande på sådana grunder af motionären föreslaget,

att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdanighet anhålla om utarbetande af förslag till ny lag för de enskilda bankerna med uppmärksammande af de i motionen antydda viktiga omständigheter.

Utskottet, som »till följd af grundlagens föreskrift samt dertill i saknad af de krafter och insigter, som äro nödiga för ett gransknings- och utredningsarbete af den vikt och omfattning som ifrågavarande», hvarken tilltrött sig ega befogenhet eller förmåga att behandla den förevarande motionen, hade hemställt,

att samma motion för närvarande ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Rörande detta ärende yttrade

Herr *Ödman*: Herr *Talman*, mine Herrar! Något hvar af oss lärer väl komma ihåg, huru vi för ett år sedan vid Riksdagens slut blefvo öfverraskade med frågor om millioner kronor, som då skulle afgöras. Med den största af dessa poster på 23,000,000 kronor afsågs bildande af en jernväghypoteksfond, som skulle användas samt också

Om utarbetande af förslag till ny lag för enskilda banker.

(Forts.)

blef använd för att rädda enskilda bankbolag från undergång. Jag vågade då icke med min röst bidraga till ett afslag på denna framställning, ty en rubbning i vårt bankväsende skulle kunna medföra allt för stora vådor för hela vårt land, men jag förestälde mig att Riksdagen sedermera skulle vidtaga några åtgärder för att i framtiden förekomma dylika fall. Jag väntade länge, att någon äldre riksdagsman skulle framkomma med förslag i detta hänseende, men något sådant förslag kom icke. Då såg jag mig föranledd att väcka motion om skrifvelse till Kongl. Majt med begäran om förslag till ny lag för de enskilda bankerna, hvari så vidt möjligt både allmänhetens och bankinrättningarnes välfärd kunde iakttagas. Denna motion blef, som herrarne behagade erinra sig, remitterad till Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott, men på ett ovanligt sätt, nemligen genom votering utan föregående diskussion. Jag väntade naturligtvis, att motionen, sedan den blifvit af Utskottet vederbörligen behandlad, skulle återkomma till Kammaren och det har nu skett, ehuru i Riksdagens sista timme och under högst besynnerliga omständigheter. Utskottet har nemligen förklarar sig ej ega befogenhet och förmåga att behandla mitt förslag. Det är detta förfaringsätt, som mest förvanar mig. Ett rent afslag, grundadt på motiv, hade ej förvånat mig så mycket, men att säga, att man ej vill och kan behandla ett förslag, som i grundlagsenlig ordning blifvit dit öfverlemnadt, strider mot min uppfattning af ett Utskotts befogenhet och mot god ordning i allmänhet. Jag hade trott, att, när en motion blifvit väckt och remitterad till Utskott, densamma ovilkorligen måste af Utskottet behandlas och anser Utskottets tillvägagående i denna sak innebära ett vådligt prejudikat, ty Utskottet har ej haft befogenhet att behålla motionen öfver 8 dagar, i händelse det ej ansåg sig kunna behandla den. Nu har motionen emellertid fått ligga till Riksdagens slut, innan den i obehandlad form återkommit från Utskottet, som på detta beqväma sätt sökt komma från en mer eller mindre obehaglig och besvärlig fråga. Jag skulle rätteligen begära återremiss, men som något hvar vet vill man helst undvika en sådan utväg i slutet af Riksdagen och jag vill i detta fall så mycket mindre yrka återremiss, som mitt förslag ändå ej denna gång skulle kunna föranleda till något resultat inom Medkammaren. Att åter yrka bifall till motionen i denna Kammar, hvilket jag gerna skulle önska, anser jag mig förhindrad genom grundlagens föreskrift, att en motion af denna beskaffenhet bör af Utskottet *behandlas*, innan den kan göras till föremål för Kamrarnes beslut. När nu motionen i *obehandlad* skick återkommit till Kammar, kan den således ej företagas till afgörande. Jag har vid sådant förhållande ej något val öfrigt, men har likväl tänkt på ett medel, hvarigenom Kammar skulle kunna om möjligt förhindra dylika prejudikat för framtiden, nemligen att Kammar, med ogillande af Utskottets förfaringsätt, må förklara saken icke till någon åtgärd för närvarande föranleda. Jag tager mig friheten att härom hos Herr Talmannen framställa yrkande.

Herr Lyth: Den ärade motionären har fält mycket skarpa och förebrående ord mot Utskottet, därför att det ej behandlat hans mo-

tion, hvartill Utskottet dock haft svårt, emedan — såsom af motivationen framgår — grundlagen lägger hinder i vägen härför. Jag hoppas också, att Kammarens ledamöter skola gifva Utskottet rätt härutinnan, så mycket mera som Konstitutions-Utskottet fält dom i två analoga frågor och dervid visat, att det är ämnet för motionen och ej *formen* för densamma, som bestämmer, huruvida den skall af ständigt eller tillfälligt Utskott behandlas. Hvad nu beträffar den föreliggande motionen, så ansåg Utskottet, att densamma till ämnet är så beskaffad, att den ovilkorligen bör af Lag-Utskottet behandlas, och jag hoppas, att Kammarerna först och främst gifver Utskottet rätt i denna del.

Om utarbetande af förslag till ny lag för enskilda banker.

(Forts.)

Motionären har vidare frågat, hvarför motionen icke strax blifvit af Utskottet återlemnad till Kammarerna. I betänkandet förekommer en antydning om orsaken härtill, men då anmärkningen i detta afseende nu blifvit framställd, ber jag att få erinra Kammarerna derom, att motionen remitterades till Utskottet efter begärd och verkställd votering, vid hvilket förhållande det ej kunde vara tillståndigt för Utskottet att återlemna densamma, emedan det då skulle kunna inträffa, att Kammarerna åter nödgats anställa en votering, hvarigenom dess förra beslut möjligen skulle blifvit upphäfdt. Det har således varit omtanke om Kammarens eget anseende, som förmått Utskottet att icke återlemna motionen. Vid sådant förhållande vågar jag tro, att — om jag får begagna ett uttryck, som här vunnit häfd — Andra Kammarerna icke skulle handla »gentilt», om den låte det Tillfälliga Utskottet bära ansvaret för ett felsteg, som Kammarerna sjelf begått. Då dertill kommer, att frågan åter kan upptagas efter några månaders förlopp, utan att någon olägenhet behöfver genom dröjsmålet uppkomma, så anhåller jag om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hedlund: För min del kan jag icke finna annat, än att motionären har alldeles rätt uti sin uppfattning af Utskottets sätt att behandla hans motion och jag kan icke heller föreställa mig, att det kan ligga någon omtanke om Kammarens värdighet eller anseende deruti, att Utskottet icke behagat fullgöra det uppdrag det efter votering inom Kammarerna erhållit. Jag får säga, att ett sådant sätt att gå till väga är alls icke »gentilt» och det är nästan mycket begärdt af Kammarerna, att den nu skall visa sin gentillesse, då Utskottet sjelft just icke föregått med något vackert exempel och af denna anledning instämmer jag med motionären.

Det egendomliga är dock, att på samma gång Utskottet förfarit så, har det dock ingått i pröfning af motionen. Då Utskottet nemligen yttrar: *"angående motionärens anmärkningar emot vår nu gällande lag för enskilda sedelutgifvande banker, som innehålles i Kongl. Kungörelsen af den 12 Juni 1874, kan Utskottet icke till alla delar deri instämma"*, så har ju Utskottet redan ingått i pröfning. Vidare låter Utskottet motionären veta, att, om han behagat uppmärksammas genomläsa ifrågavarande kungörelse och i synnerhet dess 19 §, skulle han hafva funnit, att det icke är lagens fel, om tillräckligt kraftig kontroll öfver de enskilda bankernas verksamhet icke finnes. Utskottet har således i vissa delar ingått i ompröfning af motionen, ehuru jag får bekänna, att denna pröfning varit långt ifrån lycklig, utan

Om utarbetande af förslag till ny lag för enskilda banker.

(Forts.)

gifver fullt skäl för den mening Utskottet sjelft helt blygsamt medgifvit, nemligen att det saknat krafter och insigter att fullgöra uppdraget.

Frågan är icke heller så likgiltig, som Utskottet tyckes hafva ansett, och om det tillåtes mig att helt hastigt kasta en blick på motionen, skola Herrarne finna, att ganska viktiga moment deruti förekomma.

En af de anmärkningar motionären gjort är till exempel, att det ligger en fara uti enskilda bankers rätt att taga emot depositioner samt upp- och afskrifningsmedel till obegränsade belopp. Han åberopar Frankrikes exempel, der man satt en minimigräns af tre gånger grundfonden för emottagande af depositioner. Det kan under nuvarande förhållanden här i landet lätt hända, att en enskild bank med endast 1 millions grundfond mottager depositioner på 20 millioner och, då banken icke längre kan placera sina penningar, ingår förlagskontrakt, inköper jernvägsobligationer och andra värdepapper samt sålunda läser fast kapital till ofantliga belopp, under det depositionerna äro uppsägbara på sex månader. Sådant kan inträffa och har äfven händt. Det var just på grund af ett dylikt förfaringsätt Riksdagen i fjor måste träda emellan och ställa 23 millioner till Riksgäldskontorets förfogande för att hjälpa enskilda bankirättningar, som sålunda kört fast. Jag tror således, att motionären haft goda skäl att göra en påminnelse om de faror, som kunna följa af ett dylikt förfaringsätt.

Han har vidare talat om den lagliga proportionen mellan guld och utelöpande sedlar, och man måste medgifva, att 10 procent är bra litet guld att parera med gent emot sedlarne, som äro i rörelsen, och slutligen har han påpekat, att staten icke har någon utväg att kontrollera, när en enskild bank förlorat de 10 procent af grundfonden, som enligt nu gällande banklag skall tvinga en dylik enskild bank att liqvidera. Det heter visserligen i denna lag, att en sådan bank skall liqvidera, när den visat sig vara i den ställningen, men det står tillika, att ett räkenskapsårs bokslut skall visa detta, det vill säga då det visat sig vid den revision, som förrättas af bankens egna revisorer, att banken förlorat 10 procent af grundfonden, skall banken ställas under utredning.

Om revisorerne nu icke behaga upptaga bankens tillgångar till sitt rätta belopp, så har Kongl. Maj:t och Finansdepartementet ju icke den ringaste utväg att ingripa i bankens verksamhet, ställningen må nu vara huru dålig som helst. En bank kan ju t. ex. sitta inne med 5 millioner obligationer och upptaga dem till högre kurs än den de verkliga ega och sålunda, då obligationsvärdet kanske icke uppgår ens till hälften, vara af med 2 eller 3 millioner verklig förmögenhet samt följaktligen vara skyldig att liqvidera, i händelse tillgångarne vore upptagna till verkliga beloppet. Revisorerne hafva dock icke funnit nödigt att ställa frågan på den punkten och därför fortfar banken, ehuru i en ganska osäker ställning, med sin verksamhet.

Det kan också inträffa, att i bankens räkenskaper står en kolumn med fordringar till belopp af 222,876 kronor, beroende på konkursutredning, och detta oaktadt samma bank sjelf kort tid förut bragt i konkurs ett bolag, hos hvilket banken haft utestående fordringar till

öfver 2 1/2 million. Huru det är möjligt, att en bank kan i sina räkenskaper visa dylika fordringar af allenast 220,000 kronor, då den själf drifvit till konkurs ett bolag på grund af så betydliga fordringar, som 2 1/2 millioner, kan jag icke förstå. En förklaring derpå har jag visserligen hört, men denna förklaring var sådan, att den just talar för nödvändigheten af nya bestämmelser i lagstiftningen för de enskilda bankerna.

Om utarbetande af förslag till ny lag för enskilda banker.
(Forts.)

Jag behöfver förmodligen icke nu nämna, att det är Stockholms Enskilda bank jag här syftat på.

Jag tror således, att motionärens förslag har goda skäl för sig och att det i alla hänseenden kan vara nyttigt, att uppmärksamheten blifvit väckt på dessa af honom i motionen omnämnda förhållanden, ehuru jag å andra sidan förmodar, att Kongl. Maj:t icke för dem sluter ögonen till.

Jag instämmer också med motionären derutinnan, att en återremis nu icke skulle tjena något till, hvadan jag förenar mig i hans yrkande, att Kammaren, med ogillande af Utskottets mindre »gentila» sätt att behandla motionen, måtte besluta, att betänkandet lägges till handlingarne.

Friherre Beck-Friis: Jag ber att med anledning af talarens på göteborgsbanken yttrande angående den franska banklagstiftningen endast få lemna den upplysning, att det i Frankrike ej finnes mera än en enda laggiltig, oktrojerad bank, nemligen »la Banque de France». Hvad nämnde talare likasom ock motionären i detta afseende anmärkt anser jag alltså, att Utskottet icke behöft upptaga till behandling. Det rör någonting som icke finnes och hör således ej hit.

För öfrigt ber jag få påpeka, att Kongl. Maj:t, genom den i vår nuvarande banklagstiftning medgifna rätt för Konungens Befallningshafvande att öfvervaka de olika bankernas rörelse, har fullkomlig makt att taga reda på vederbörande bankförhållanden.

Huru svårt det måste vara för ett tillfälligt Utskott att behandla och utreda en så vidtomfattande fråga som denna, behöfver jag väl knappt framhålla. Skall man ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet, så måste man naturligtvis angifva de hufvudgrunder, hvarpå man önskar en revision af banklagstiftningen byggd. Då jag emellertid anser denna fråga egentligen tillhöra ett sammansatt Banko- och Lag-Utskotts behandling, så kan jag icke finna annat, än att det Tillfälliga Utskottet rätt förfarit, då det hemställt, att motionen för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Frågan kan ju återupptagas vid en kommande riksdag och då blifva föremål för behandling af vederbörligt Utskott.

Jag anhåller således, att Kammaren ville, med godkännande af Utskottets förfaringssätt, bifalla dess hemställan.

Herr Ödman: Herr Talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en omständighet, som jag glömde att påpeka, då jag förra gången hade ordet. När Utskottet sagt sig icke vilja behandla min motion, har Utskottet icke desto mindre icke uraktlätit att tillråda Kammaren att afslå motionen. Det formelt rätta hade naturligtvis

Om utarbetande af förslaget till ny lag för enskilda banker.

varit det, att, om Utskottet icke velat behandla motionen, Utskottet ingått till Kammaren med en anmälan derom, men icke att råda Kammaren att afslå motionen. Jag tror, att saken, när man vidare betraktar den, blir allt mer och mer besynnerlig och invecklad.

(Forts.)

Herr Lyth: Jag ber blott att få med några ord bemöta den siste ärade talaren. Ser man på tankegången i Utskottets motivering, ligger deri just en sådan anmälan, hvarom han talade, men icke något tillrådande till Kammaren om *rent* afslag å motionen. Utskottet har också i klämman endast gjort *hemställan* om, att motionen *för närvarande* ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framstälde Herr Talmanen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan, som ock på det af Herr Ödman gjorda yrkande, samt fann den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef en omröstningsproposition af följande lydelse uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Andra Tillfälliga Utskottet hemställt i Ut-låtandet N:o 10 (i samlingen N:o 24),

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med ogillande af Utskottets förfaringsätt, förklarad saken icke till någon åtgärd för närvarande föranleda.

Voteringen, på öfligt sätt verkställd, utföll med 81 ja mot 60 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Om ändring af
Fattigvårds-
förordningens
48 § mom. 1.

§ 6.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Ut-låtande N:o 11 (i samlingen N:o 25) med anledning af väckt förslag om förändrad lydelse af 48 § mom. 1 i Kongl. Förordningen om fattigvården i riket af den 9 Juni 1871.

Ledamoten af Första Kammaren Herr *C. R. Ekström* hade i en motion (N:o 29) föreslagit, att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att å 48 § mom. 1 i Fattigvårdsförordningen måtte gifvas följande förändrade lydelse:

»Den, som är missnöjd med Konungens Befallningshafvandes beslut i tvist emellan fattigvårdssamhällen, rotar eller enskilde i fråga om viss persons fattigvård eller hemortsrätt eller om ersättning för kostnad, som af hans fattigvård, hemsändande eller begrafning förorsakats, må deröfver hos Kammarrätten anföra besvär, hvilka innan

klockan tolf å trettionde dagen efter den, då klaganden af beslutet er-^{Om ändring af} hållit del, den dagen likväl oräknad, skola aflemnas till Konungens ^{Fattigvårds-} Befallningshafvande, som öfver besvären inforrdar vederbörandes för-^{förordningens} klaring, och, sedan den inkommit, till Kamrarrätten insänder samt-^{48 § mom. 1.} ligen till målet hörande handlingar jemte eget utlåtande, — dock att *fattigvårdsstyrelse, som vill söka ändring i af Konungens Befallningshafvande i annat län meddeladt beslut, må ega att besvären till Konungens Befallningshafvande i hemorten aflemna, genom hvars försorg besvären, försedda med anteckning om dagen, då de inkommit, böra till Konungens vederbörande Befallningshafvande för handläggning öfverlemnas.* — Lag samma gäller för fullföljd af klagan öfver åtgärd, som, på sätt i § 46 mom. 4 sägs, Konungens Befallningshafvande funnit nödigt besluta; dock skall sådant beslut genast befordras till verkställighet, utan afvaktan af besvärstidens utgång eller anförda besvärs pröfning».

(Forts.)

Sedan Första Kammaren godkänt syftet af nämnda motion och Andra Kammaren, till hvilken ärendet blifvit öfverlemnadt, hänvisat detsamma för vidare behandling till sitt Andra Tillfälliga Utskott, hade Utskottet i förevarande Utlåtande yttrat sig i ämnet samt hemställt,

»att Andra Kammaren, med biträdande af Första Kammarens fattade beslut, ville äfven för sin del godkänna att 48 § 1 mom. af Kongl. Fattigvårdsförordningen måtte förändras i det syfte som motionären Herr Ekström föreslagit».

Efter uppläsning af denna hemställan anförde

Herr Granlund: Jag har icke begärt ordet för att yrka afslag å detta förslag, utan tvärtom för att yrka bifall dertill, ty om man icke blifvit öfvertygad genom den motivering, som Första Kammarens Tillfälliga Utskott användt, så bör man dock af de bevekliga ordalag, denna Kammares Utskott begagnat, finna sig föranlåten att bifalla motionen. Utskottet säger nemligen i sista raden af sin motivering att det beder Kammaren »ödmjukeligen» att bifalla motionen. Detta är ett ord, som dock icke behöfver begagnas och som jag knappast någonsin sett begagnas af något annat Utskott än detta, äfven om motionen kommit från en landshöfding, likasom då för någon tid sedan Utskottet begagnade ordet »ärade motionären», i stället för de ordalag, som vanligen begagnas, motionären — men äfven då var det en landshöfding som var motionär. Detta Utskott synes göra ett särdeles afseende på från hvilken motionen framkommit, hvilket jag anser alls icke, såsom inom detta Utskott förekommit, bör ligga till grund för Utskottets behandling af motioner.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Om försäljning
af vissa kro-
nan tillhöriga
hemman och
lägenheter.

§ 7.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 46, i anledning af väckta motioner om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.

Uti nedannämnda inom Andra Kammaren afgifna motioner var föreslaget:

1:o) af Herr *Olof Jonsson* (i motion N:o 76),

»att Riksdagen måtte för sin del medgifva, att den under 1874 och 1879 årens riksdagar beslutade försäljning af sådana kronan tillhöriga, under Kammarkollegii vård ställda och för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, hvilkas bibehållande åt kronan icke på grund af särskild anledning påkallas, varder utsträckt jemväl till sådana, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfverstiger 500 kronor, och att de medel, dylika försäljningar härefter inbringa, må med högst tio millioner kronor användas till förstärkande af statsverkets grundfond och derefter återstående beloppet ingå till Riksgäldskontoret för att dermed minska statens skuld medelst uppköp af utelöpande obligationer»; samt

2:o) af Herr *C. J. Svensén* (i motion N:o 96),

»att de kronans hemman och lägenheter, hvilkas bibehållande åt kronan icke på grund af särskild anledning påkallas, och hvilka vid anställd arrendevärdering beräknats icke kunna lemna högre arrendeafgift än 1,000 kronor årligen, må på enahanda vilkor, som i Kammarkollegii cirkulär den 14 Augusti 1874 rörande försäljning af vissa kronolägenheter föreskrifves, å offentlig auktion försäljas, samt att de medel, som härigenom inflyta, skola användas till minskande af statens skuld eller till bestridande af utgifter för statens jernvägsbyggnader».

Utskottet hade, med anledning af dessa motioner, hemställt:

»att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t dels behagade, efter frågans utredning, taga i öfvervägande, huruvida icke de af Kongl. Maj:t med Riksdagen redan fattade beslut om försäljning af sådana kronans egendommar, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfverstiger 200 kronor, kunde till fördel för det allmänna utsträckas till de egendommar, för hvilka vid anställd uppskattning årliga arrendeafgiften ej kan beräknas komma att öfverstiga 500 kronor, dels ock i sammanhang dermed täcktes till pröfning företaga den frågan, huruvida icke försäljningsmedlen för samtliga försälda kronoegendommar lämpligen borde till förstärkande af statsverkets grundfond användas, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen i ämnet aflåta nådig proposition».

Rörande denna hemställan, mot hvilken Herrar *C. Ekman*, *L. Nordenfelt*, *K. O. Ljungqvist*, Grefve *A. Mörner* och Grefve *K. Posse* inom Utskottet reserverat sig, anförde

Grefve Sparre: Ehuru jag vid denna sena timme hyser mycket stora betänkligheter emot att följa det exempel här i afton gifvits att upptaga Kammarens dyrbara tid, kan jag dock icke underlåta att bedja med några ord få fästa uppmärksamheten på Stats-Utskottets nu fördragna betänkande. Det är meningen att besluta afyttrandet af en ganska betydlig del utaf kronans jordegendomar och jag tror icke vi äro fullt i stånd att fatta hela vigten af denna fråga. Det har syntts Utskottet, som om det exempel eller det försök man gjort att sälja alla de lägenheter, som icke lemnade mera än 200 kronor i årligt arrende, skulle mana till efterföljd och att man i anledning deraf borde utsträcka försäljningen till alla sådana kronans hemman och lägenheter, som lemnade ända till 500 kronor i arrende.

Om Herrarne behaga uppmärksamma de tabeller, som finnas betänkandet bilagda, skolen I finna, att en hel mängd egendomar sålunda skulle komma att försälas, deribland en stor del af de militiebostäl-
 leu, som nyligen öfverlemnats till statsverket och af hvilka egendomar många äro af den betydighet, att de utgöra ett helt hemman eller der-
 utöfver. Nu kan det visserligen vara möjligt, att fall kunna förefin-
 nas, då det kan vara fördelaktigt att afyttra dem, men min öfvertygelse är, att man ännu i allmänhet känner till dessa egendomar allt för litet, för att nu besluta sig för att sälja dem. Vi hafva ju alldeles nyss tillsatt en särskild förvaltning för kronans domäner och särskilda domänintendenter uti länen hafva förordnats, hvilka ännu knappt varit i tillfälle att göra sig bekanta med det yttre af de många egendomar de skola utöfva tillsyn öfver. Jag har mig bekant, att en domänintendent i Elfsborgs län på en gång fick taga emot omkring 200 krono-
 egendomar och ännu i denna stund har han icke hunnit besöka dem alla och göra sig hemmastadd med dem. Man kan derfor icke begära, att han skall kunna yttra sig om, huruvida det kan vara skäl att sälja några af dessa egendomar eller icke. Den omständigheten, att en egendom ett år gifver ett lägre arrende, kan väl icke vara tillräckligt skäl för en jordegare att göra sig af med densamma. Det kan ju hända, att der finnas betydligare odlingsbara marker eller betydligare skog, som arrendatorn icke förut fått draga nytta af, men hvartill tillfälle nu först yppats efter de skogsindelningar, hvarom Skogsstyrelsen numera dragit försorg. Ganska ofta inträffar också, att dessa boställs-
 hemman och lägenheter, som förut varit utarrenderade på innehafvarens besittningstid emot låga arrenden, numera, då de utarrenderas på längre tid och då flera spekulanter finnas, utarrenderas till 2 å 3 gånger så högt belopp som förut. Om allt detta har domänförvaltningen ännu icke kunnat skaffa sig tillräcklig kännedom för att kunna afgifva ett säkert omdöme, och vid sådant förhållande och då staten har en mängd militieboställen, hvilkas antal uppgår till tusentals tunnland, anser jag det vara alldeles för tidigt att nu hos Kongl. Maj:t hemställa om deras försäljning. Det är mycket bättre, mine Herrar, att hafva kvar jordegendomen, hvilken hvarken »kan sjunka eller brinna», än att sälja den och lägga köpesumman till statens grundfond, hvilken i en hastig vändning kan försvinna. I synnerhet anser jag, att man först bör göra sig noga bekant med de hemmans och lägenheters area och öfriga förmåner man vill sålunda afyttra. Sedan, efter hvad jag

Om försäljning af vissa kronans tillhöriga hemman och lägenheter.

(Forts.)

Om försäljningsnyss erfarit, Första Kammaren redan afslagit Utskottets förslag, lärers i allt fall, till följd af ett Andra Kammarens beslut i motsatt syftning, någon åtgärd icke kunna vidtagas. Med åberopande i öfrigt af de hemman och lagenheter. skäl jag anfört, yrkar jag således afslag å betänkan det.

(Forts.)

Herr J. Anderson i Tenhult: Jag skulle för ingen del vilja vara med om att staten försäljer en del af sina fasta egendomar, om jag icke hade iakttagit att en del af boställes såväl jord som skog skötes mycket illa. Staten har förut utlemnad en stor del af sina egendomar till boställes åt tjenstemän, men många sådana boställes äro nu indragna till statsverket; dock finnas ännu många kvar i tjenstemäns vård. I öfrigt äro statens fastigheter utlemnade på arrende; jag känner dock icke hvem det egentligen är, som har närmaste tillsynen öfver dessa kronans egendomar. Hade man upprättat andra kontrakt än de nu brukliga, i synnerhet i fråga om skogens vård, så föreställer jag mig, att på många ställes skulle det hafva funnits mycket skog kvar. Det synes mig nemligen orimligt, att på den trakt jag tillhör är skogen, tillhörande de flesta boställes, numera afhuggen.

Jag nämnde för några dagar sedan, då här var fråga om några boställes, huru innehafvarne då hushållat med skogen. Jag vill vid detta tillfälle uppgifva ett annat förhållande. En arrendator ingick för någon tid sedan med en ansökan om att få sälja en del af den skog, som kunde finnas öfrigt på ett boställe, sedan virke till husbehof blifvit taget. Skogen var på detta ställe indelad i etthundraårig trakt-huggning. Denna arrendatorns ansökan blef bifallen, och jag har en afskrift af resolutionen i min hand. I densamma heter det: »Arrendatorn eger, med iakttagande af föreskrifterna i den af Kongl. Skogsstyrelsen fastställda hushållsplan för hemmanets skog och hagmarker samt emot erläggande till statsverket på samma gång som jordarrendet af ett årligt skogsarrende af ett hundra sjuttiofem (175) kronor, fritt förfoga öfver äfven den husbehofvet öfverskjutande virkesafkastningen vid hemmanet; hvilket vederbörande till efterrättelse länder». Denna resolution meddelades den 26 Mars sistlidet år. Då arrendet icke är mera än 175 kronor för året, så var dock tillgången på skog till försäljning så riklig, att arrendatorn ett år derefter eller under första dagarne af detta år kunde försälja af skogen till ett värde af icke mindre än 3,000 kronor på en gång. Han fick, säger jag, 3,000 kronor, utan att han behöfde göra något annat vid skogen, än utvisa densamma för dem, som skulle göra afverkningen. Han behöfde således icke nedlägga något arbete på skogen, utan blott betala 175 kronor för att sjelf få 3,000 kronor. Denna skog, som nu skulle afverkas, var ingen småskog, utan det var skog, som vid taxering eller syn på stället uppskattats så högt, att hvarje träd beräknades lemna minst två sågkubbar och dessutom ved. Detta bestyrkes af vederbörande skogstjenstemans utlåtande, der det heter: »da nu de hyggen, hvilka under första perioden skola afverkas, hufvudsakligen bestå af timmerskog af den groflek, att 2 å 3 träd gå på famnen och man dessutom kan beräkna att hvari träd gifver . . . s tvenne kubbar —> etc. Efter mitt förmenande skulle staten mycket väl kunna använda sådana skogar till sleepers vid jernvägarne. Den nyssnämnda skogen är belägen endast

1 $\frac{1}{4}$ mil från jernvägsstation. Då det kan tillgå sålunda på kronans boställen, så finner jag mig föranlåten att yrka bifall till Utskottets betänkande, hvilket jag eljest hvarken velat eller kunnat göra.

Om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.

(Forts.)

Herr O. B. Olsson: Utskottet har trott, att det för det allmänna skulle vara nyttigast, om dessa små lägenheter, hvilkas arrendebelopp icke uppgå till 500 kronor, kunde försäljas. Och Utskottet har befästats i denna sin öfvertygelse derigenom, att försäljningen af sådana mindre kronolägenheter, för hvilka arrendebeloppen icke öfverstege 200 kronor, lemnat en ganska stor behållning, då man tager i betraktande den arrendeinkomst kronan förut af dem erhållit. Sammanlagda beloppet af köpeskillingar för sådana smärre, under år 1879 försålda lägenheter uppgick till 438,064 kronor: och för dessa lägenheter erlades en afgäld inalles af icke mer än 3,735 kronor, eller blott 1 $\frac{3}{10}$ procent af deras försäljningspris. Jag hemställer, huruvida det kan vara lämpligt, att staten bibehåller sådana jordegendomar, som endast gifva 1 $\frac{3}{10}$ procent i afkastning. Och tages härvid ytterligare i beräkning kostnaderna för dessa lägenheters förvaltning, så visar det sig, att staten har en högst ringa, om ens någon behållning af dem. Ty vid dessa boställen förekomma ekonomiska besigtningar hvart femte år samt af- och tillträdessyner; och vid utarrenderingar skall upprättas maximi- och minimiförslag, hvilket allt medför ganska dryga omkostnader, som mängen gång kanske icke kunna ens betäckas med jordens afkastning. Härtill kommer fördelen för det allmänna att den, som innehar jorden, är egare och icke blott och bart brukare af densamma, enär en arrendator icke vågar vidtaga sådana betydliga förbättringar å jorden, till exempel kostbarare nyodlingar och grunddikningar, som en egare, ty den sistnämnde kan dervid resonnera på det sätt, att, om han icke själf inom den närmaste framtiden kan få ersättning för sina kostnader, så kan åtminstone den skedda förbättringen komma hans barn och efterkommande till godo. Derfor är det en stor nationalförlust, att dessa smärre hemman innehafvas, icke af egare utan allenast af arrendatorer, hvilka icke kunna på dem nedlägga några större kostnader. Nu har Utskottet tänkt sig, att försäljningssummorna för de lägenheter, om hvilkas realiserande nu är fråga, skulle kunna användas till förstärkande af statsverkets grundfond. Vi veta, att Statskontoret i närvarande stund har en skuld till Riksgäldskontoret på 13 millioner kronor. Kan det vara lämpligt, att det ena kontoret skall på detta sätt häfta i skuld till det andra? Statskontoret har visserligen tillgångar, men dessa inflyta icke förr än ett år senare; och vid sådant förhållande borde väl Statskontoret på något sätt förhjälpas till att kunna fullgöra sina förbindelser utan att upptaga lån. Jag tror, att detta vore så mycket mer lämpligt, som Kongl. Maj:t i sin till denna Riksdag afgifna statsverksproposition väckt förslag om att af den fond, som 1874 års Riksdag anslag till inköp af sådana egendomar, på hvilka kunde planteras skog, skulle användas 200,000 kronor för så kallade löpande utgifter eller för amortering af statsverkets skulder. Med anledning häraf hemställer jag, om icke det vore lämpligt att använda de medel, som inflyta genom försäljning af nu ifrågakvarande egendomar, till förstärkande af statsverkets grundfond. Jag tror att

Om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.
(Forts.)

detta vore mera välbetänt än att använda medlen till inköp af skogs-egendom för statsverkets räkning, emedan, enligt min åsigt, staten hvarken för närvarande eller framtiden har att påräkna någon inkomst af så beskaffad egendom. Jag skulle kunna omtala många fall, der man huserat illa med statens skogar. Men jag skall icke framdraga dem vid detta tillfälle, ehuru väl de utvisa allt annat än sparsamhet med statens medel. Nu har en talare sagt, att det blefve en sådan mängd egendomar, som skulle komma att på en gång försäljas. Det är sant, att de uppgå till ett antal af 878 stycken, men jag hemställer till Kammaren, om deruti kan anses ligga någon synnerlig fara, då försäljningen kommer att fördelas på 20 år och de äro belägna på skilda orter inom hela riket. En inom Utskottet uppgjord uträkning utvisar, att försäljningen i medeltal skulle omfatta 43,8, och det år, då antalet blir störst eller 1891, uppgår det till 67 stycken. Kan väl detta sägas vara i någon mån afskräckande? För min del tror jag det icke. Sväriligen kan väl derigenom egendomsvärdet komma att rubbas. Hvad ater beträffar taxeringsvärdet, så utgör det för dessa egendomar 6,917,894 kronor och det är ju icke något att tala om i jämförelse med värdet af den öfriga jordegendomen.

Den förste talaren nämnde äfven, att det skulle ligga en fara deri, att, om egendomarne försäljas och försäljningssumman ingår till statsverkets grundfond, så skulle denna kunna, som han sade, i en hastig vändning af en kommande Riksdag slumpas bort. För min del är jag öfvertygad att Riksdagen i detta som i andra fall eger nog insigt för att gå till väga med förstånd och klokhet, och för öfrigt vore väl härvidlag faran icke större än om Riksdagen i en hastig vändning beslutar att sätta staten i skuld för 20 å 30 millioner. Visserligen vet jag, att Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan, men jag hoppas och önskar, att denna Kammare det oaktadt ville bifalla Utskottets förslag, ty då kan det ju hända, att man till nästa riksdag kan från regeringen få emotse ett förslag i den riktningen. För öfrigt vill jag äfven erinra, att Utskottets förslag icke går ut på att Riksdagen nu skall fatta definitivt beslut i denna fråga, utan endast en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning och framläggande för nästa riksdag af ett förslag i ämnet. Detta kan väl icke innebära någon så stor våda, som en och annan vill förespegla. Jag hoppas och tror derföre, att denna Kammare bifaller Utskottets förslag, till hvilket jag för min del åtminstone yrkar bifall.

Herr Ola Månsson: Då Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan, tjenar det icke mycket till att nu derpå spilla många ord, men då jag, som mycket sällan uppträder i Stats-Utskottsfrågor, enär jag anser Utskottets ledamöter sjelfva väl kunna då leda diskussionen, anser denna fråga vara af stor betydelse, ber jag att derom få yttra några ord. Jag anser för min del, att denna motion är mycket välbetänt, då jag tror mig veta, att förvaltningen af statens jord nu icke är sådan den borde vara, och derföre skulle en försäljning åtminstone af de mindre egendomarne vara landet till verklig fördel. Den förste talaren har sagt, att på dessa egendomar finnes värderik skog, som sannolikt icke komme att tagas i beräkning vid bestämman-

det af arrendesumman. Ja, det kan väl till en del vara sant, men icke heller nu har staten den inkomst af sina skogar, som den borde hafva; och att stora missförhållanden i det afseendet råda på mera än ett ställe, hafva vi nyss hört af den föregående talaren. Äfven förslaget att försäljningsmedlen skulle ingå till statsverkets grundfond anser jag vara mycket välbetänt; ty, mine Herrar, man må säga hvad man vill om denna grundfond, säkert är, att det icke kan vara annat än till fördel för statsverket, om man under de goda tiderna gör besparingar, som kunna vara att tillgå, när de dåliga tiderna komma. Och icke bör man väl låta afskräcka sig från att bilda en sådan fond af farhågan för att den af en kommande Riksdag skulle kunna i en hastig vändning slumpas bort.

Friherre Beck-Friis: Jag vill förena mig med dem, som yrka afslag på Utskottets betänkande.

Om Herrarne behaga taga del af den förteckning öfver statsverkets utarrenderade hemman och lägenheter, som är bifogad detta betänkande, skolen I finna, att det icke är så få boställen, som äro utarrenderade för kronans räkning. Skulle alla dessa smålägenheter försäljas i ett nu, blefve följden, att en allt för stor konkurrens skulle uppstå. Dessutom kan det ju hända, att, när alla dessa smålägenheter, som endast äro utarrenderade för en kortare tid och som förut varit militieboställen, komma under domänförvaltningens vård, de kunna utarrenderas på mycket förmånligare vilkor än förut. För öfrigt finnas bland ifrågavarande lägenheter en del temligen stora possessioner, som nu äro utarrenderade till 2, 3 à 400 kronor, men som icke äro värderade högre än till 19 öre, ja, somliga endast till ett öre pr kvadrat-ref. Dessa skulle således, om de såldes, icke kunna inbringa staten en så stor behållning, att räntan derå kunde motsvara arrendesumman. Och att, såsom talaren på kristianstadsbanken anmärkte, ett och annat boställe blifvit illa skött, torde väl icke hafva så mycket att betyda. Icke skall man väl därför slumpa bort dem allesammans, i all synnerhet som bland dessa jordegendomar ganska många finnas, som, om de ånyo utarrenderas, antagligen skola lemna statsverket större inkomst än om de försäljas.

Jag förnyar min anhållan om afslag på betänkandet.

Herr Casparsson: Då det är sent på aftonen, skall jag icke följa den ärade ledamoten af Stats-Utskottets inkomstafdelning i hans stats-ekonomiska funderingar. Jag vill blott säga, att, då jag icke vill bidra till förskingrandet af statens fasta egendom och då jag i all synnerhet icke vill vara med om att frånträda de beslut, som Riksdagen 1874 och 1877 fattade om inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, förenar jag mig med dem, som yrka afslag på Utskottets föreliggande betänkande. Jag tror, att det skulle komma att gå med försäljningen af dessa egendomar ungefär på samma sätt som med den, som sålde smöret och tappade pengarne.

Häruti instämde Herrar *E. G. Boström, Assarsson, Flensburg, A. Svensson* i Lösen, *Pehr Larsson, Lyttkens, N. J. Boström* och *C. Ekman*.

Om försäljning
af vissa kronan
tillhöriga hemman
och lägenheter.
(Forts.)

Herr Abr. Rundbäck: Det är visserligen sant, att man kan säga, att en del af ifrågavarande lägenheter icke blifvit så väl skötta, som de skulle hafva blifvit om de egts af enskilde, men detta hjälpes dock betydligt, derigenom att de utarrenderas på 20 år. Man kan också säga, att en del ganska betydande skogsegendomar, som varit utarrenderade, icke rätt tillvaratagits för statens räkning, men därför bör man väl icke vidtaga en sådan kraftåtgärd som att afhända staten allesammans, och för min del påstår jag, att det vore orätt och oförnuftigt att försälja dessa hemman.

År 1874 beslöt Riksdagen att försälja sådana kronolägenheter, hvilka icke gifvo mera än 200 kronor i arrende, och att de därför inflytande medlen skulle användas till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark. Jag var med om detta, emedan jag ansåg det vara lämpligt att på sådant sätt afyttra smalägenheter för att i stället få större komplexer af skogsegendomar. Men regeringen köpte icke in mycken sådan mark och för min del är jag glad deröfver, ty om man noگا räknar efter, så hade det blifvit den dyraste mark staten kunnat få, om staten på denna mark skulle hafva odlat skog för att om 80, 100 eller 120 år få en obetydlig behållning, som ingalunda motsvarade kostnaderna. När regeringen således icke använde dessa penningar till det från början afsedda ändamålet, blefvo de betraktade såsom en res nullius, hvarför också regeringen i fjor föreslog, att Riksdagen af dessa medel skulle bevilja 270,000 kronor till inköp af ett skjutfält för Svea artilleriregemente och 165,000 kronor till inköp af Linnés Hammarby m. m., eller tillsammans en summa af öfver 400,000 kronor. I år har regeringen åter kommit in med förslag att af dessa medel använda 200,000 kronor för löpande utgifter, såsom räntor och annuiteter å statskulden. Ännu har Stats-Utskottet icke inkommit med sin inkomstberäkning, och jag vet icke hvad beslut det kommer att fatta i denna sak, men jag hoppas, att det skall afstyrka äfven detta Kongl. Maj:ts förslag.

Nu säger Utskottet, att vi böra förstärka statsverkets grundfond. Men hvad vill det säga? Tror Herrarne, att der finnes en hög af sedlar, utgörande 5 millioner kronor? Nej, der är tvärtom ett djupt hål, en statsbrist af 13 millioner och det är den, som skall fyllas med dessa försäljningsmedel. Det är således icke för att förstärka grundfonden, utan för att reda oss ur en tillfällig penningförlägenhet, som vi skola försälja kronans fastigheter. Och om vi fortfarande låta Kongl. Maj:t öfverskrida de förslagsanslag, som Riksdagen måhända beviljat allt för njuggt, och om vi fortfarande beräkna statsinkomsterna för högt, skall statsbristen blifva allt större och större. På så sätt skola vi snart nödgas att försälja de kronans fastigheter, som gifva 1,000 kronor i arrende och så vidare undan för undan, tills vi slutligen förspilt hela det arf, vi fått af våra fäder, och detta för att rädda oss ur små tillfälliga förlägenheter! Jag vill icke vara med om att på detta sätt slumpa bort statens fasta egendom.

Friherre *Koskull* instämde med Herr Abr. Rundbäck.

Herr Hammarberg: Då flere af de senare talarne yrkat afslag

å Utskottets betänkande, kunde jag visserligen inskränka mig till det samma, hvilket äfven var min mening, då jag begärde ordet. Men då en af Utskottets ledamöter velat fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att här endast vore fråga om en oskyldig skrifvelse, så ber jag att få säga, att en sådan oskyldig skrifvelse vill jag icke vara med om, ifall jag icke skall hafva någon mening dermed. Jag anser denna fråga vara för tidigt väckt. Det är icke länge sedan en sådan skrifvelse från Riksdagen afläts; och dessa resultat äro icke dåliga, utan synas tvärtom uppmuntra till att fortgå på den inslagna banan. Det är sant, att de egendomar, som för kronans räkning blifvit sålda, lemnat en vacker köpeskillning, afldenstund afkastningen motsvarade endast cirka en procent af försäljningspriset. Men de egendomar, om hvilkas försäljning nu är fråga, och som uppgå till ett antal af 876 samt äro utarrenderade mot en årlig afgäld af 200 till 500 kronor, representera ett kapitalvärde af omkring 7 millioner kronor, och den arrendesumma, som redan nu inflyter, uppgår till 4½ procent deraf. I den mån arrende-åren utgå, komma dessa afgälder säkerligen att höjas, och då kan man vänta sig en ganska vacker afkastning af dessa egendomar. Då jag för min del icke vill vara med om att lättsinnigt kasta bort statens egendom, då man kan med fördel behålla den, yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Jag vill icke förneka möjligheten af att på ett eller annat ställe förvaltningen af kronans egendomar icke skötts så, som man skulle önskat; och hade det skett inom Elfsborgs län, så skulle jag hafva varit tacksam för att en sådan anmälan gjorts hos mig. Kronans domäner stå, såsom Herrarne veta, numera under Konungens Befallningshafvandes tillsyn; och det är möjligt, att man någon gång icke kan utöfva denna tillsyn såsom sig bör. Men den omständighet, att en och annan landshöfding icke fullgjort sitt åliggande, kan väl icke vara giltig anledning att afhända kronan dess fasta egendomar. Det vore att misströsta allt för mycket om möjligheten af att få dugligt folk vid förvaltningen. Då det nu åter är fråga om att afhända kronan fast egendom, ber jag att få erinra om förhållandena vid den tid, då Riksdagen 1823 beslöt att afhända kronan en del af dess skogar. Det anfördes då alldeles samma skäl som nu. Den enskilde, hette det, sköter sin egendom bättre än kronan. Och så slumpade man bort skog, som nu skulle vara värd flere millioner kronor. Här är nu icke fråga om små lägenheter med allenast 200 kronors afgäld, utan om hela hemman, för hvilka erlägges arrende ända till 500 kronor, och om hvilka Utskottet på sidan 4 i betänkandet säger, att för flera af dessa egendomar torde komma att erläggas högre arrendeafgifter än de nu uppgifna till följd deraf, att arrendatorerne, efter det hushållningsplaner för egendomarnes skogar blifvit uppgjorda, kunna undfå rätt att, i enlighet med dessa planer, tillgodogöra sig skogarnes afkastning och såsom vilkor dertill förbindas erlägga högre arrendebelopp. Jag vill upplysa Herrarne om, att det ofta finnes icke så litet hemlig spekulation i dylika förslag. Jag har sjelf haft påkänningar af personer, som velat komma i besittning af dylika kronans egendomar och göra ett godt kap. Jag har emel-

Om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.
(Forts.)

Om försäljning-
af vissa kro-
nan tillhöriga
hemman och
lägenheter.

(Forts.)

lertid icke smak för sådant. En ledamot af Stats-Utskottet framhöll visserligen, hvilken god affär staten gjorde, då den sålde de små lägenheter, hvilka lemnade en arrendeinkomst af högst 200 kronor om året, enär denna inkomst endast utgjorde 1,3 procent af försäljningspriset. Men med de statsegendomar, om hvilka nu är fråga, är förhållandet dock något annorlunda. De hafva ett sammanlagdt taxeringsvärde af 6,917,894 kronor och lemna i arrende tillsammans 298,927 kronor 86 öre; således mellan 4 och 5 procent af detta värde. Och om man derjemte tager i betraktande, att de sannolikt komma att, då den nuvarande arrendetiden går till ända, betinga högre arrenden, kan man väl icke säga, att det vore någon dålig affär att behålla dem.

Jag slutar med hvad jag i början sade, eller att domäuförvaltningen ännu alldeles icke hunnit skaffa sig kännedom om dessa lägenheter. För min del har jag flera gånger funnit, att erforderliga kartor för att få reda på ett hemmans areal, odlingslägenheter och så vidare saknats. Först sedan man kommit under fund med dessa förhållanden, kan det vara tid på att besluta om den ifrågasatta försäljningen; men att besluta om försäljning i klump vill jag för ingen del vara med om.

Herr Nils Petersson: Då jag bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit, så vill jag också försvara den åsigt, jag har beträffande statens egendomar. Jag tror verkligen att de, som yttrat sig i denna fråga, alldeles icke tagit reda på hvad Utskottets föreliggande betänkande innehåller; ty om man vill läsa hvad Utskottet verkligen sagt, så skall man finna, att här icke är fråga om att fatta ett definitivt beslut angående ifrågavarande egendomsars försäljning, utan här är närmast fråga om en hemställan att Kongl. Maj:t behagade låta, efter frågans utredning, taga i öfvervägande om en sådan försäljning må kunna till fördel för det allmänna ega rum. Herrarne må icke tro, att alla de egendomar, som finnes upptagna å den vid Utskottets betänkande fogade långa förteckningen, komma att försäljas, ty Utskottet hemställer ju, att en sådan försäljning skall ske först efter nyss omförmälda föregående utredning, äfvensom sedan ny uppskattning å hemmanen egt rum. Min öfvertygelse är, att vid en ny uppskattning af hemmanen deras värden komma att betydligt höjas och att i följd deraf de arrendeafgifter t. ex., som nu äro upptagna till 300 kronor, skola uppgå till 500 kronor och deröfver, och således kommer denna nya uppskattning att betydligt minska antalet hemman, som enligt Utskottets förslag skulle försäljas.

Man har äfven sagt, att, om alla dessa hemman, hvarom här är fråga, skulle på en gång försäljas, detta skulle komma att nedtrycka priserna å desamma. Men detta blir visst icke förhållandet, då denna försäljning endast kan komma att ega rum i mån som de om deras utarrendering upprättade kontrakt tilländagå, och då dessa kontrakt i allmänhet äro uppgjorda för 20 år, skulle försäljningen blifva fördelad på minst denna tidrymd, vid hvilket förhållande i allmänhet man kan beräkna, att endast 44 hemman per år komma att försäljas. Fördeladt på hela Sveriges land kan detta antal icke anses vara för stort.

Dessutom har man klandrat förslaget, att försäljningsmedlen skulle till förstärkande af statsverkets grundfond användas. Kunna Herrarne

finna på något annat och bättre sätt att använda dessa medel — så — *Om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.* — så har jag ingen-
ting deremot.

Slutligen har man talat om domänförvaltningen och att den först bör höras innan man fattar beslut om försäljningen. Jag vill i allmänhet icke, att statsverket skall i andra fall, än då det lärer till statens fördel, afhändas statens egendomar. Men då här förekommer, att, i samma mån som egendomarne äro mindre, de med deras utarrendering förenade kostnader ställa sig jmförelsevis högre, så synes mig de mindre egendomarnes försäljning företrädesvis önskelig, i synnerhet som derigenom kostnaderna för domänernas förvaltning skulle betydligt förminska. Jag yrkar således bifall till Utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr O. B. Olsson: Jag begärde ordet för att i min mån vederlägga talarens på stockholmslänsbänken påstående, att dessa boställen icke förut varit bortarrenderade. Detta påstående är origtigt, då, som man vet, militieboställen och åtskilliga andra, under Serafimerordensgillet förvaltning förut stälda, men nu till statsverket indragna boställen verkligen hafva varit förut bortarrenderade, fastän af särskilda styrelser. Hvad han ville bevisa, bevisar således nätt och jemt ingenting. Jag vill ytterligare fästa uppmärksamheten derå, att de egendomar, som sedan blifvit försälda, hafva inbragt statsverket ett kapitalbelopp, som gifvit 4 à 5 gånger högre inkomst — denna beräknad efter 5 procent å köpesumman — än de förut gifvo såsom bortarrenderade. Är det då icke skäl att försälja dessa boställen, som förut ingen afkastning lemnat, då man för dem kan erhålla en bestämd köpesumma, utan att behöfva vidare vidkännas något afdrag för deras förvaltning och hvarjehanda dermed förenade utgifter, såsom till exempel för syner samt för upprättande af nya arrendekontrakt m. m.

Talaren bakom mig nämnde, att, om Riksdagen bifölle föreliggande förslag, så skulle detsamma inträffa, som hände den, hvilken sålde smöret, men tappade penningarne. Men den satsen kan tillämpas på en hel mängd andra fall, såsom till exempel då staten upplånar stora summor och förstör dem på mindre nyttiga företag. Derför tror jag, att försäljning af dessa egendomar, som till närvarande stund gifvit staten liten eller ingen inkomst, skulle vara för staten förmånligast och äfven lända till det allmännas fördel; ty man kan icke förneka, att en åbo, som sitter med full eganderätt på ett hemman, alltid kan komma att göra väsentliga förbättringar å hemmanet, då han har förhoppning att sjelf få draga nytta af desamma, något som icke alltid kan vara att påräkna, då han sitter på samma lägenhet såsom arrendator. Herr Landshöfding Sparre erkände, att han möjligen burit sig dumt åt och trodde just därför att de andra landshöfdingarne kanske gjort detsamma. Då han sålunda erkänt ett slikt fel, så frågas: då detta kan ske på det färska trädet, hvad skall då icke komma att ske på det torra?

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Granlund: Jag tror, att de fleste af Kammarens ledamö-

Om försäljningar
af vissa kronan
tillhöriga hemman
och lägenheter.

(Forts.)

gjorts särdeles uppmärksamma på ett förhållande, som under de senare åren inträffat, nämligen att vid alla arrendeauktioner på boställen man betalt så högt arrendebelopp, att det icke gerna är möjligt att af egendomarne erhålla större inkomst i form af ränta å försäljningssumman, hvilket väl skulle vara motivet för den af Stats-Utskottet förordade försäljningsåtgärden. Om man genomgår den tabell, som finnes fogad vid betänkan det, skall man finna, huru ofantligt höga arrenden blifvit åsatta en del af kronans hemman. Det finnes till exempel hemman, upptaxerade till endast 5,000 kronor, som betinga ett arrende af 449 och 486 kronor, och det finnes hemman, taxerade till 3,000 kronor, för hvilket betalas 317 kronor i arrende. Går jag längre i tabellen, finner jag inom Östergötlands län ett hemman, med ett taxeringsvärde af mellan 4 och 5 tusen kronor, för hvilket arrendet utgår med 360 kronor, och vidare flera hemman, taxerade till 3,000 kronor, som lemna staten en arrendeinkomst af omkring 300 kronor per hemman. Gör man en jämförelse mellan egendomarnes taxeringsvärde och det arrendebelopp de i allmänhet betinga, så finner man, att det senare varierar mellan 6—8 och till och med ända till 10 procent af det förra. Och det är ju ganska vackert. Jag medger, att det visserligen finnes många hemman, hvilkas arrendebelopp icke gifver ett sådant resultat, men de flesta draga dock så högt arrende de tåla vid. Nu kan man visserligen invända häremot, att taxeringsvärdet blifvit satt för lågt; men jag tror dock, att vederbörande i allmänhet icke bry sig om att vid upptaxeringen visa någon ömhet mot boställena, och att man således har tillsett att de blifvit tillräckligt högt upptaxerade.

Då jag således i allmänhet icke kan finna det vara någon uträkning för staten att sälja de egendomar, hvarom här är fråga, och jag dessutom, med den kännedom man har om, huru lätt de politiska partierna inom Riksdagen kunna skifta, anser ett sådant beslut vara af vådlig beskaffenhet, då vi ju icke hafva någon säkerhet för att de genom försäljningen erhållna summor icke snart medtagas för ändamål, som man icke kan förutse, yrkar jag afslag å Utskottets förevärande hemställan.

Herr Sven Nilsson: Jag har alltid förr, då inom denna Kammar det varit fråga om att sälja de kronans egendomar, som icke lemna 500 kronors inkomst till staten årligen, yttrat mig emot en sådan åtgärd. Men jag får bekänna, att jag under senare tider börjat att komma på andra tankar, och det af skäl, som redan under diskussionen blifvit nämnt, eller att erfarenheten gifvit vid handen, att de egendomar, som säljas, lemna staten större inkomst än den hemtar af deras utarrenderande, och detta till följd deraf att försäljningssumman i allmänhet blir så hög, att räntan derå efter 5 procent uppgår till 3—4 gånger arrendesumman. Nu har man sagt, och detta är, efter hvad man af diskussionen kunnat inhemta, det hufvudsakligaste skälet emot Stats-Utskottets förslag, att, om man försäljer statens fasta egendomar och af försäljningssumman bildar en grundfond för statsverket, skulle man derigenom erhålla en lösegendom, som sedan lätteligen kunde förstöras. Jag vet icke, hvilken grund som kan ligga för detta

antagande. Jag vill häremot hänvisa till Riksbankens grundfond, som står under Riksdagens vård. Har icke Riksdagen vid hvarje möjligt tillfälle sökt att öka denna fond, och om än en eller annan röst har höjt sig klagande deröfver, har dock Riksdagen i detta afseende visat en bestämd åsigt till förmån för denna grundfond, och ingen har dock ännu försökt att ifrågasätta minskning af densamma. Jag kan således icke finna ringaste anledning till fara, hvarför vi icke skulle kunna använda de genom ifrågavarande statsegendomars försäljning inflytande medel till det ändamål Utskottet föreslagit, eller till förstärkande af statsverkets grundfond.

Om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.

(Forts.)

Ett stort skäl att sälja de små hemmanen ligger jemväl deri, att de i afseende å förvaltningen kosta jemförelsevis mycket mer än de stora. Man må nemligen besinna, att boställshemmanen i allmänhet hafva två förvaltningar, nemligen utom domänförvaltningen en särskild skogsförvaltning; och då man betänker, hvilka summor staten har att utgifva för resor och traktamenten till de många tjänstemän, som i och för dessa olika förvaltningar måste besöka hemmanen, kan man lätt förklara, till hvilka kostnader dessa hemmans förvaltning uppgår. Det finnes på många ställen i landet kronohemman, der hela arrendebeloppet går åt till detta ändamål. Och då jag tror, att förvaltningskostnaderna framdeles icke komma att blifva billigare än de för närvarande äro, kan det då vara skäl att bibehålla sådana egendomar?

På grund af dessa verkliga faktiska förhållanden har jag kommit till den öfvertygelsen, att det är rättast och klokast för staten att förvandla dessa mindre kronohemman till ett kapital, för hvilket ingen ny förvaltning behöfves. Och då det dessutom nu icke är fråga om annat än att skriva till Kongl. Maj:t och begära utredning i ämnet, kan jag för min del icke finna något giltigt skäl för Kammararen att sätta sig emot detta förslag.

Talaren på elfsborgsbänken har erinrat om, att vi hafva en domänförvaltning, som omsorgsfullt sköter dessa egendomar, och att denna förvaltning ännu icke varit i tillfälle att sätta sig in i frågan, så att den kunnat blifva utredd. Det är ju en sådan utredning Stats-Utskottet föreslagit och som vi vilja hafva, och jag tror, att, om Kongl. Maj:t får Riksdagens uttalade åsigt i frågan till sig i det syfte Stats-Utskottet föreslagit, Han icke skall underlåta att inhemta domänförvaltningens yttrande deröfver, och således låta detta embetsverk utreda, huru det skulle komma att gestalta sig med den ifrågasatta försäljningen af statens egendomar.

Det är också ett märkligt förhållande, hvarom vi erhållit upplysning från smålandsbänken, nemligen att Kammarkollegium år 1879 lemnat en arrendator af ett kronohemman jemväl arrende på skogen, för hvilket han årligen erlägger endast 175 kronor i arrende jemte sådana vilkor, att arrendatorn erhållit tillstånd att på en gång afyttra af bostället skog för ett belopp af 3,000 kronor. Och då hemmanet är till honom upplåtet på tjugu års arrende, hvaraf endast fem år gått till ända, så kan den arrendatorn hålla på att hugga tills hela skogen är nedhuggen. Hvad inkomst har väl staten af en sådan jordegendom? Jag tror, att man på det sättet mycket lättare kan förstöra statens egendomar än som man nu antager skulle kunna ske, om man för-

Om försäljnings-
af vissa kro-
nan tillhöriga
hemman och
lägenheter.
(Forts.)

säljer dem och lägger penningarne i statens kassa. Jag kan således icke finna, att det är någon fara för närvarande att bifalla Utskottets förslag, allra helst som en utredning derigenom kommer till stånd, och om det visar sig, att det är förenadt med några olägenheter för statsverket att afhända sig de föreslagna lägenheterna, så förmodar jag, att Riksdagen icke då kommer att gå in derpå.

Herr J. Anderson i Tenhult: Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af talaren på vexjöbanken, hvilken sade, att det skulle bli bättre bestämt med boställena, sedan de blifvit utarrenderade. Jag tycker, att detta var en bra ful orlofsedel för de tjänstemän, som hittills innehaft boställena, då talaren kunde påstå, att en arrendator skall sköta den bättre än en boställsinnehafvare. Men jag begärde icke ordet blott för att anmärka detta, utan äfven för att upplysa, att det boställe, jag talade om, blifvit utarrenderadt på tjugu år, hvaraf nu endast fem äro tilländalupna och femton således återstå. Då nu arrendatorn under alla dessa åren icke behöfver betala mera i arrende än hvad jag nyss nämnde, och första året sålde skog för den summa jag uppgaf, kunna Herrarne finna, hvilken förlust staten på detta sätt gör. Jag vet väl, att det icke kan gagna till mycket att nu yrka bifall till Utskottets förslag, då Första Kammaren redan fattat ett motsatt beslut, men jag hoppas, att den diskussion här i afton i detta ämne förevarit skall i någon mån verka derhän, att boställena hädanefter få en bättre tillsyn och att icke flera skogsarrenden på antydt sätt utlemnas.

Medan jag har ordet, vill jag nämna, att jag i likhet med Herr Nils Petersson anser, att antalet af de boställena, som enligt Utskottets förslag skulle komma att försäljas, vid en omsorgsfullare uppskattning antagligen till icke obetydlig del kommer att reduceras. Jag har sett, att på den förteckning, som åtföljt betänkandet, finnes upptaget $\frac{1}{2}$ mantal Klefarp Södergården i Rogberga socken, och att arrendet för detsamma står upptaget till 366 kronor och några öre. Men jag kan såsom granne till detsamma intyga, att det är 1,200 kronor som därför betalas. Således är denna uppgift icke riktig och möjligen kan det vara så med många flera. Jag ser också, att boställets taxeringsvärde här står upptaget till 18,000 kronor, men jag vet, att taxeringskomitén inom distriktet höjde värdet förlidet år, och af pröfningskomitén höjdes värdet sedermera med icke mindre än trettio procent. Således är det antagligt, att åtminstone detta boställe icke kan blifva inbegripet under dem, som skulle kunna komma att försäljas. Värdet på det näst härefter på förteckningen öfver boställena upptagna hemmanet kommer äfven att betydligt förhöjas. Dess arrende öfverstiger i närvarande stund icke 500 kronor, men när arrendeåren äro slut, kommer, såsom sagdt är, arrendet att betydligt förhöjas. — Jag har icke vidare att tillägga.

Friherre Beck-Friis: Jag vill endast nämna, i anledning af talarens på kristianstadsbanken yttrande, att åtskilliga nu indragna militieboställena redan förut varit utarrenderade, att det väl möjligen kan hända att så en eller annan gång varit fallit. Sedan jag tog af-

sked från regementet har sålunda händt, att ett och annat boställe varit under tjänstetiden år från år utarrenderadt.

För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten på, hurusom i den Utskottets utlåtande vidfogade tabellen finnas upptagna å sidan 17 bland de fastigheter, för hvilka arrendeavgifterna icke öfverstiga 500 kronor, en inom Norrbottens län belägen, som är taxerad till 90,644 kronor och en annan inom samma län, taxerad till 120,480 kronor, samt på sidan 26 en egendom inom Kalmar län, taxerad till 64,000 kronor. Dessa egendomar gifva således nu mycket små arrenden, men det är väl att hoppas, det framtiden skall häri bringa rättelse.

Jag yrkar fortfarande afslag.

Om försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter.
(Forts.)

Herr Sven Andreasson: Den ärade talaren på upplandsbänken sade sig icke vilja vara med om den ifrågasatta försäljningen, emedan detta vore att sälja smöret och tappa penningarne. Jag tror att detta hans yttrande förutsatte ett allt för stort omyndighetstillstånd hos så väl regering som riksdag. Jag undrar, huru han sjelf skulle göra, om han vore egare till en fastighet, som gifve i inkomst $1\frac{1}{3}$ procent, men som han hade tillfälle att sälja för en summa, som gifve honom ränta efter 5 å 6 procent å samma beräknade värde. Jag tror icke han skulle anse sig hafva sålt smöret och tappat penningarne, om han då sålde fastigheten. Och huru vågar man upplåna så många millioner till olika ändamål för statens räkning, då man tror sig tappa penningarne? Jag har dock bättre tankar om representation och regering, än att tro, det de kunde så handlost förfara, som man här ifrågasatt.

En ärad talare bakom mig har sagt, att det skulle vara en spekulation på visst håll att komma åt dessa hemman, hvilkas försäljning man ifrågasatt. Han sade icke, om han dermed afsåg motionärerna eller Utskottets ledamöter, och jag lemnar det derhän, men jag tillbakavisar ett sådant påstående och tror för min del, att det endast varit statsekonomisk hänsyn och fördel för det allmänna, som här tagits i beräkning.

Han sade äfven, att man icke kan veta dessa egendomars areal, men läser man Utskottets betänkande och den dervid fogade tabellen, finner man ju, att för hvarje särskildt hemman arealen är utsatt, och jag tror icke, att dessa uppgifter äro särdeles vilseledande.

Jag kan för min del icke finna annat, än att det vore särdeles välbetänkt, om dessa mindre hemman med dyr förvaltningskostnad kunde säljas, och får för den skull yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Olof Jonsson: Jag har icke begärt ordet för att ingå i någon argumentation i frågan, ehuru jag ingalunda har brist på argument att vederlägga alla de talare, som här å motsidan uppträdt. Men jag har begärt ordet för att förklara, att, då frågan redan fallit i Första Kammaren, det icke kan anses annat än olämpligt att i sådana frågor med långa tal upptaga Kammarens tid, såsom åtskillige talare här gjort, särskildt den, som i början af detta plenum upptog till bemötande en här i denna Kammare vid ett annat tillfälle hällen »historisk föreläsning».

Om försäljning
af vissa kro-
nan tillhöriga
hemman och
lägenheter.
(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Efter att hafva upptagit de yrkan-
den, som blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen, enligt den, propositioner
så väl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag derå; och för-
klarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den se-
nare meningen. Votering blef begärd, i anledning hvaraf en så ly-
dande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som afslår hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande
N:o 46,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Omröstningen försiggick och visade 98 ja mot 58 nej; varande
alltså Utskottets hemställan afslagen.

§ 8.

Om tillbyggnad
af riksdags-
huset eller
uppförande af
ett nytt riks-
dagshus.

Föredrogs Stats-Utskottets Memorial N:o 52, i fråga om tillbygg-
nad af riksdagshuset eller uppförande af ett nytt riksdagshus, samt
med förslag till ett stadgande i Riksgäldskontorets reglemente.

1879 års Riksdag beslöt uppdraga åt Fullmäktige i Riksgäldskon-
toret att låta genom sakkunnige personer undersöka kostnaderna för
erforderlig inredning, vare sig vid den då ifrågasatta tillbyggnaden af
det gamla riksdagshuset eller vid uppförande af ett nytt riksdagshus,
samt förebringa utredning angående lämplig plats för uppförande, helst
å Riddarholmen, af ett nytt riksdagshus, äfvensom angående de kost-
nader, som förslagsvis för en sådan nybyggnad kunde beräknas, samt
närmare utreda och belysa ifrågavarande ärende och till innevarande
Riksdag inkomma med utlåtande i ämnet.

Som Fullmäktige nu, på angifna skäl, hos Stats-Utskottet hemställt,
det Utskottet ville föreslå Riksdagen, att ofvan omförmälda, af sist-
lidne års Riksdag Fullmäktige gifna uppdrag måtte varda förnyadt och
anstånd till nästa riksdag med utlåtandes afgifvande i förevarande
fråga Fullmäktige medgifvet, hade Utskottet, som godkänt de af Full-
mäktige för uppskofvet förebragta skälen, i detta memorial föreslagit,
att i det blifvande reglementet för Riksgäldskontoret måtte införas ett
så lydande stadgande:

»Sedan, efter väckt förslag om tillbyggnad af det gamla riksdags-
huset, 1878 års Riksdag, enligt § 71 af samma års reglemente, åt
Fullmäktige uppdragit att låta undersöka beskaffenheten af den grund,
på hvilken föreslagna nya samlingsular för Riksdagens Kamrar skulle
uppföras, med mera, har Riksdagen åt Fullmäktige uppdragit att låta
genom sakkunnige personer undersöka kostnaderna för erforderlig in-
redning, vare sig vid den ifrågasatta tillbyggnaden af det gamla riks-
dagshuset eller vid uppförande af ett nytt riksdagshus, samt före-
bringa utredning angående lämplig plats för uppförande, helst å Rid-
darholmen, af ett nytt riksdagshus, äfvensom angående de kostnader,

som förslagsvis för en sådan nybyggnad kunna beräknas, samt närmare utreda och belysa ifrågavarande ärende och till nästa Riksdag inkomma med utlåtande i ämnet.»

Om tillbyggnad af riksdagshuset eller uppförande af ett nytt riksdagshus.

(Forts.)

Ordet begärdes af

Herr Danielson, som yttrade: Oaktadt tiden är långt framskriden, kan jag icke underlåta att begära ordet i denna fråga.

Som Herrarne finna, har Stats-Utskottet litit oss veta, att en komité fått i uppdrag att undersöka, hvad Riksdagen anförtrött Fullmäktige i Riksgäldskontoret att utreda och att denna komité sagt, att nu återstår icke annat än att vandra från Riddarholmen och söka göra undersökningar på andra håll, samt att Helgeandsholmen är den enda fullt lämpliga plats för ett riksdagshus. Då jag är af en annan tanke och icke tror att man bör hafva riksdagshuset på annat ställe än här på Riddarholmen, så anser jag icke skäligt att gifva Fullmäktige i uppdrag att söka på andra håll, hvilket efter mitt förmenande endast skulle förorsaka onödiga kostnader. Jag skall därför, för att fatta mig kort, endast yrka, att ordet: »helst» i klämmens femte rad nedifrån finge utgå, så att det komme att heta: »samt förebringa utredning angående lämplig plats för uppförande å Riddarholmen af ett nytt riksdagshus, äfvensom angående de kostnader, som förslagsvis för en sådan nybyggnad kunna beräknas, samt närmare utreda och belysa ifrågavarande ärende och till nästa Riksdag inkomma med utlåtande i ämnet». Detta ordet: »helst» vill jag hafva bort, emedan jag tror det kunna misstydas och missleda hela saken.

Då, såsom Herrarne veta, Riksdagen beslöt, att staten skulle inköpa frimurarelogens gamla hus, framhölls såsom det hufvudsakligaste skälet därför, att derigenom skulle ett stort steg vara taget mot det mål, att staten ensam skulle blifva egare af hela Riddarholmen, på det statens byggnader skulle kunna koncentreras och förläggas hit. Jag tror därför icke, att man nu bör frångå denna åsigt och jag tror icke heller, att det vore lämpligt få riksdagshuset förlagdt till Helgeandsholmen, ty, sedan frågan sist var på tal, har ett annat skäl tillstött, nemligen Vasabrons färdigbyggande, hvarigenom riksdagshuset skulle komma att ligga mellan tvenne lifligt trafikerade broar och trafikbullret från dem skulle då kunna verka störande på Riksdagens förhandlingar. Jag var för några dagar sedan uppe i Finansdepartementet, som har sitt läge mellan dessa broar, och fick vänta litet der på expedition och jag kan försäkra Herrarne, att trafikbullret från sagda broar hördes der ganska betydligt. Då jag således icke vill gifva Fullmäktige ett sådant uppdrag, som detta förslag innebär, vill jag hafva bort detta lilla ordet: »helst», på det man finge ett kostnadsförslag, som afsåge en byggnad på Riddarholmen, hvidan jag anhåller om proposition på bifall till detta mitt förslag.

Herrar Lasse Jönsson, Sven Andersson och Jöns Persson för-
enade sig med Herr Danielson.

Herr Liss Olof Larsson: Jag hade verkligen icke trott, att man nu skulle framkomma med ett sådant försök att rifva sönder frå-

Om tillbyggnadgan. Utskottets förslag är ordagrant detsamma som Riksdagen förra året beslöt, och jag kan icke påminna mig, att ens Herr Danielson yttrade sig mot det beslut, som då fattades. Då nu Stats-Utskottet föreslagit förlängning af tiden för undersökningen, emedan man ännu icke hunnit utreda frågan, har Utskottet blott bifallit en af Riksgäldsfullmäktige derom gjord framställning och tillstyrkt Riksdagen att fatta ett beslut alldeles ordagrant lika med det, som förra Riksdagen fattades. Då nu äfven Första Kammaren, utan att ens ett yttrande i den af Herr Danielson angifna riktning blifvit fildt, bifallit Utskottets förslag, så skulle man nu, genom att utesluta ordet: »helst» i Utskottets hemställan, sönderrifva hela förslaget, hvilket jag icke tror vara önskligt. Om man vill hafva frågan utredd, så bör man lemna densamma åt Riksgäldsfullmäktige. Jag skulle helst önskat, att så väl ordet »helst» som de »å Riddarholmen» utgått, men derom har jag icke velat göra något yrkande, då det i alla fall måste vara den lämpligaste plats. Fullmäktige skall söka.

Jag yrkar således bifall till Utskottets hemställan sådan som den föreligger, och hvilken för öfrigt blott innebär, att man nu ånyo lemna åt Fullmäktige i Riksgäldskontoret det uppdrag, som de redan förra åretingo af Riksdagen.

Häruti instämde Herr *Aug. Börjesson*.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Då jag hört uppgifvas, att Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag oförändradt, hemställer jag, om det kan vara skäl att nu få en gemensam votering om detta ord: »helst». Jag tror icke heller, att det ligger någon fara i att lemna Riksgäldsfullmäktige ett något vidsträcktare uppdrag att pröfva hvad dem synes lämpligast i detta afseende. Vid sådant förhållande anholder jag om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag skall inskränka mig till att instämma med den siste talaren. Jag kan icke finna, att det vore skäl att neka bifall till hvad Första Kammaren beslutit och derigenom undanskjuta hela frågan. Om det skulle visa sig, att en annan plats vore lämpligare än den Fullmäktige komma att föreslå, går det väl an att pröfva detta, då Fullmäktiges förslag inkommer till Riksdagen.

Herr Ola Månsson: Jag inser visserligen ganska väl, att det nuvarande riksdagshuset och särskildt den samlingssal, som här står till Andra Kammarens förfogande, är allt för trång och olämplig för de kraf, som kunna derpå ställas, och att man måste komma till det resultatet, att bygga ett nytt riksdagshus. Men jag är af samma åsigt som den förste talaren, att vi icke böra lemna den plats vi nu hafva, ty jag är alldeles öfvertygad, att, om man förlägger riksdagshuset på en plats, som är utsatt för trafikbuller, så skall det störande inverka på förhandlingarne. När man har en så treflig plats, som den vi hafva och hvilken icke heller saknar tillräckligt utrymme på den södra sidan, vare sig för nybyggnad eller för utvidgning af det gamla riksdagshuset, så vore det väl alldeles orimligt att lemna denna lägenhet för att

flytta till en annan, som i alla händelser skulle falla sig dyrare. *Om tillbyggnad*
 Dessutom äro de flesta embetsverk förlagda på Riddarholmen, och när *af riksdags-*
 man behöfver en eller annan upplysning, är det ju godt att kunna få *huset eller*
 den på närmaste håll. *uppförande af*
ett nytt riks-

Jag vill väl icke yrka afslag på Utskottets förslag, men jag vill
 icke öfverlemnna åt Riksgäldsfullmäktige att gå ifrån den plats, vi nu
 hafva. Jag hemställer därför, att det uppdrag, som i förevarande
 hänseende lemnas Fullmäktige i Riksgäldskontoret, måtte begränsas
 till en utredning angående lämplig plats för uppförande *på Riddar-*
holmen af ett riksdagshus.

(Forts.)

Herr J. Anderson i Tenhult: Efter nu i allt fall en undersök-
 ning skall ske, så hemställer jag, huruvida man icke bör göra under-
 sökning äfven på andra ställen än Riddarholmen och Helgeandsholmen.
 Jag tager mig därför friheten föreslå, att sådan undersökning göres
 jemväl på Skeppsholmen.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de
 framställda yrkandena, biföll Kammarén Utskottets förslag oförändradt.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 53, i anled-
 ning af Kongl. Maj:ts proposition om låneunderstöd för reglering af
 afbrända delar utaf Hudiksvalls stad.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes Andra Kammaréns Tredje Tillfälliga
 Utskotts Utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 27), rörande väckt förslag
 om ändring i Kongl. Kungörelsen den 24 Maj 1878, om öfverlåtelse
 af åbo- och skatterätt till under bruk skatteköpta hemman.

Detta ärende skulle å föredragningslistan för morgondagens sam-
 manträde uppföras framför de ännu oafgjorda ärenden, som redan
 blifvit två gånger bordlagda.

§ 11.

Föredrogs och godkändes Riksdagens Kanslis förslag

dels till delar af Riksdagsbeslutet, nemligen:

N:o 1, ingressen; och

N:o 2, slutmeningen;

dels till paragrafer i nämnda beslut, nemligen:

N:o 3, angående verkställt val af Justitieombudsman och hans
 suppleant;

N:o 4, angående kreditivsummorna;

N:o 5, angående decharge för Fullmäktige i Riksgäldskontoret; och

N:o 6, angående val af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret;

dels ock slutligen till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 28, angående åtgärder för utredning af näringarnes ställning.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes klockan $\frac{3}{4}$ 12 på natten.

In fidem
H. A. Kolmodin.